

Ritva Rantanen

SOSIAALINEN ESTEETTÖMYYS ALAKOULUIKÄISTEN
LASTEN NÄKÖKULMASTA – VERKKO-OPETUSPAKETIN
KEHITTÄMINEN KAIKILLE. FI-SIVUSTOLLE

Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma YHY12

2014

SOSIAALINEN ESTEETTÖMYYS ALAKOULUIKÄISTEN LASTEN NÄKÖKULMASTA – VERKKO-OPETUSPAKETIN KEHITTÄMINEN KAIKILLE. FI-SIVUSTOLLE

Rantanen, Ritva
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma
Tammikuu 2014
Ohjaaja: Karinharju, Kati ja Mäkinen, Arja
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 5

Asiasanat: esteettömyys, osallisuus, suvaitsevaisuus, yhdenvertaisuus

---

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Satakunnan ammattikorkeakoulun ”interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi” – hankkeelle alakouluikäisille suunnattu verkko-opetuspaketti, jota opettajat ja muut sivuston käyttäjät voivat hyödyntää sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi. Tavoitteena oli kartoittaa alakouluikäisten lasten kokemuksia sosiaalisesta esteettömyydestä sekä tuottaa siitä uutta tietoa lasten näkökulmasta.

Esteettömässä sosiaalisessa ympäristössä kaikkiin ihmisiin suhtaudutaan myönteisesti. Myönteinen suhtautuminen edistää yhteiskuntaan osallistumista ja osallisuutta sekä luo kaikille mahdollisuuden toimintaan. Varsinkin lasten mahdollisuudet päättää itseään koskevista asioista jäävät yhteiskunnassa usein huomioimatta. Eriarvoisuuden vähentämiseksi lasten osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuudet olisi turvattava lasten kuulemisella heitä koskevassa päätöksenteossa. Jotta osataan tunnistaa lasten tarpeita ja toiveita, on tutkimusta tehtävä myös lasten parissa.

Kehittämismenetelmänä käytettiin konstruktivistista tutkimusotetta, koska se antoi mahdollisuuden tulkita lasten kokemaa todellisuutta, tuottaa uutta tietoa, ja sen avulla voitiin kehittää konstruktio, nettiopetuspaketti. Konstruktivisessa tutkimusotteessa on kyse uudenkaltaisen todellisuuden rakentamisesta erityisesti tutkimustiedon pohjalta, ja siinä pyritään käytännönläheiseen ongelmanratkaisuun luomalla jokin uusi konkreettinen tuotos. Aineistonkeruu toteutettiin avoimella kyselyllä ja learning café -menetelmällä.

Tutkimustulosten perusteella sosiaalisen esteettömyyden päätekijöiksi alakouluikäisten lasten näkökulmasta nostettiin yhteisön asenteet, osallisuus ja osallistuminen, toisen asemaan asettuminen, yhdenvertaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen. Näiden alle löydettiin useita osatekijöitä, joiden avulla voidaan edistää sosiaalista esteettömyyttä. Kehittämistyön tuotoksena luotiin verkko-opetuspaketti, joka on esimerkki siitä, miten lasten näkökulmasta voidaan kehittää palveluja ja joka on tulevaisuudessa osa Satakunnan ammattikorkeakoulun laaja-alaista esteettömyyttä käsittelevää kaikille.fi - sivustoa.

SOCIAL ACCESSIBILITY FROM THE POINT OF VIEW OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN – DEVELOPING A LEARNING ENVIRONMENT FOR KAIKILLE.FI WEBPAGES

Rantanen, Ritva

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Welfare Technology

January 2014

Supervisors: Karinharju, Kati and Mäkinen, Arja

Number of pages: 49

Appendices: 5

Keywords: accessibility, involvement, toleration, equality

The purpose of this thesis was to develop an interactive online learning environment for the kaikille.fi project of the Satakunta University of Applied Sciences. The learning environment is designed for primary school students and it can be used by teachers and other users to improve social accessibility. The aim of the study was to map the experiences of primary school children on social accessibility and produce new information from the point of view of the children.

In an accessible social environment, all people are treated positively. Positive treatment improves involvement in and being part of the society and gives everyone an opportunity for action. Especially children's opportunities to decide on matters that affect them are often ignored by the society. To reduce inequality, the possibilities for the children's involvement should be ensured by including them in the decision making processes that directly affect them. In order to recognize children's needs and wishes, research has to be carried out among the children.

The scientific approach of the project was constructive research, which enabled the interpretation of the reality as the children experience it and to produce new information, as well as to develop a construction, the online learning environment. Constructive research aims at building new realities on the basis of research data and at practical problem-solving by creating a new concrete contribution. The research data was gathered with an open questionnaire and the learning café method.

On the basis of the research results, the most important factors of social accessibility from the point of view of the primary school children were the attitudes of the community, involvement, putting oneself in another's place, equality, and accepting difference. There were several components under these main factors that can improve social accessibility. The result of the development project was an online learning environment which is an example of how services can be developed from the point of view of the children and will be part of kaikille.fi, which are the web pages of the Satakunta University of Applied Sciences and handle accessibility widely.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	6
2.1	Interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi-hanke	6
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	6
3	ESTEETTÖMYYS.....	7
3.1	Esteettömyys ja saavutettavuus käsitteinä	7
3.2	Design for All	9
3.3	Sosiaalinen esteettömyys	9
3.3.1	Yhteisön asenteet.....	11
3.3.2	Osallisuus ja osallistuminen	12
3.3.3	Yhdenvertaisuus	13
3.3.4	Erilaisuuden hyväksyminen	14
3.3.5	Yhteenvedoa sosiaalisesta esteettömyydestä	15
4	KONSTRUKTIIVINEN TUTKIMUSOTE KEHITTÄMISMENETELMÄNÄ.....	16
4.1	Konstruktiiivinen tutkimusote	16
4.2	Konstruktiiivisen tutkimusotteen toteutuminen opinnäytetyössä.....	19
5	LASTEN NÄKEMYKSET SOSIAALISESTA ESTEETTÖMYYYDESTÄ.....	20
5.1	Käytännöllisen tiedon hankinta	20
5.2	Aineistonkeruumenetelmänä kysely	20
5.3	Kyselyaineiston analyysi	22
5.4	Kyselyn tulokset	23
5.4.1	Yhteisön asenteet.....	24
5.4.2	Osallisuus	25
5.4.3	Toisen asemaan asettuminen.....	27
5.4.4	Yhdenvertaisuus	28
5.4.5	Erilaisuuden hyväksyminen	29
5.5	Aineistonkeruumenetelmänä learning café.....	31
5.6	Learning caféssa saadut tulokset.....	32
5.7	Sosiaalinen esteettömyys lasten näkökulmasta.....	35
6	VERKKO-OPETUSPAKETIN SISÄLTÖ	38
7	POHDINTA.....	40
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	40
7.2	Tutkimustulosten tarkastelua ja jatkotutkimuksen aiheita.....	43
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Esteettömyydessä on usein kyse ympäristön esteettömyydestä, palvelujen ja kulttuurin saavutettavuudesta sekä tuotteiden ja rakennusten käytettävyydestä. Esteettömyys voidaan kuitenkin nähdä myös laajempänä kokonaisuutena, joka tarkoittaa yhdenvertaisten mahdollisuuksien luomista, ihmisoikeuksia, itsemääräämistä ja omatoimisuutta, yhteisön turvallisuutta sekä ymmärtämistä, asenteita ja toisen huomioon ottamista. Ihmiset kokevat esteettömyyden eri tavoin, ja usein esteettömyydessä on kyse ihmisten erilaisesta toimintakyvystä. Kaikki ihmiset ovat erilaisia ja siksi esteettömyydessä ei ole kyse vammaisuudesta tai vammattomuudesta, vaan yksinkertaisesti ihmisten erilaisuudesta. Esteettömyydestä ei ole kenellekään haittaa, mutta monelle esteettömyys on välttämätöntä. (Pesola 2009, 2, 10.)

Ajatus kaikille kuuluvasta yhteiskunnasta merkitsee erilaisten ihmisten tarpeiden huomioimista, tarvelähtöistä ajattelua ja suunnittelua kaikille. Asiakaslähtöisyys rakentuu osallistumisesta ja yhteistyöstä. (Haarni 2006, 49.) Myös lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, olla aidosti osallinen. Lapsinäkökulmalla on tärkeä merkitys palveluja suunniteltaessa, koska se jätetään nykyään liian usein huomiotta. Jotta lasten ideoita ja aloitteita voidaan hyödyntää, on selvitettävä, millainen kulttuuri heillä on ja millaisia ajatuksia ja toiveita lapsilla on. Myös lapsille on oleellista saada tilaisuuksia kertoa ajatuksistaan, tulla kuulluksi ja tulla ymmärretyksi. (Karlsson 2006, 8–13.)

Tämä opinnäytetyö tehdään Satakunnan ammattikorkeakoulun ”interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi”-hankkeelle. Opinnäytetyössä kehitetään alakouluikäisille suunnattu verkko-opetuspaketti, jota sivuston käyttäjät voivat hyödyntää sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi. Netin käyttö on nykyään lasten ja nuorten suosiossa, ja sen kautta voidaan saavuttaa myös muita laajempia kohderyhmiä, joten on tärkeää suunnitella opetuspaketti juuri nettiin ja näin hyödyntää teknologiaa sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

2.1 Interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi–hanke

Satakunnan ammattikorkeakoulu on jo useamman vuoden ajan panostanut esteettömyyden edistämiseen laaja-alaisen tasa-arvon, syrjimättömyyden ja suvaitsevaisuuden arvopohjalta, ja esteettömyys on ollut yksi tutkimus- ja kehittämistyön kärkialueista. Vuoden 2013 aikana Satakunnan ammattikorkeakoulu on perustanut yhteistyössä Prizztechin kanssa esteettömyysosaamista edistävän ”interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi”-hankkeen, jossa suunnitellaan ja toteutetaan Satakunnan alueen sekä fyysistä että sosiaalista esteettömyyttä laajasti esittelevä internet-sivusto. Sivusto tuotetaan yhteistyössä alueen ammattilaisten, yhdistysten ja yritysten sekä opiskelijoiden kanssa. (Karinharju 2014.)

Sivuston tarkoituksena on, että se itsessään ja sen luomiseen käytetty tekniikka toimivat esimerkkinä esteettömien verkkosivujen luomisesta ja tiedon saavutettavuuden mallina. Lisäksi sivusto tarjoaa tietoa, koulutuksia, osaamista ja palveluita Satakunnan alueella toimiville ammattilaisille ja yrityksille ja toimii kokoavana esteettömyyden tietolähteenä kaikille yhteiskuntarakenteen osa-alueille kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Sivuston sisältö tulee jakaantumaan kohderyhmien mukaisesti, jolloin käyttäjät voivat etsiä sivustolta konkreettista tietoa, koulutuspaketteja tai hyödyllisiä linkkejä. Sivusto kokoaa yhteen Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyden osa-alueet (asiantuntijuuden, hankkeet, tuotteet ja koulutukset), toimii alueellisena esteettömyyden esittelysivuna sekä alueellisten esteettömyystyötä tekevien tahojen verkostojen yhteen kokoajana. Kehitteillä oleva sivusto aukeaa tammikuussa 2014. (Karinharju 2014.)

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Satakunnan ammattikorkeakoulun ”interaktiivinen verkko-oppimisympäristö: kaikille.fi”-hankkeelle, alakouluikäisille suunnat-

tu verkko-opetuspaketti, jota opettajat ja muut sivuston käyttäjät voivat hyödyntää sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi. Verkko-opetuspaketin tavoitteena on, että käyttäjät voivat etsiä sivustolta konkreettista tietoa ja hyödyllisiä linkkejä sosiaalisesta esteettömyydestä. Sosiaalisesta esteettömyydestä alakouluikäisten lasten näkökulmasta on löydettävissä vähän tutkittua tietoa. Opinnäytetyöllä pyritään vastaamaan tähän tarpeeseen tuomalla esiin lasten omia näkemyksiä kehittämistoimintaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on

- alakouluikäisten lasten kokemusten kartoittaminen sosiaalisesta esteettömyydestä
- tuottaa uutta tietoa sosiaalisesta esteettömyydestä ja sen edistämisestä lasten näkökulmasta.

3 ESTEETTÖMYYS

3.1 Esteettömyys ja saavutettavuus käsitteinä

Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyyden synonyymina ja erityisesti palveluista puhuttaessa käytetään usein käsitettä saavutettavuus. (Laaksonen 2005, 12.) Esteettömyys ei ole vain luiskien rakentamista, vaan kokonaisvaltaista erilaisten käyttäjien näkökulmien huomioimista ja koko yhteiskunnan ja sen eri sektoreiden esteettömyyttä. Mahdollisuudet esteettömyyden toteuttamiseen rakentuvat myös asenteista ja suhtautumisesta muihin. (Haarni 2006, 30.)

Mahdollisimman monelle soveltuvia ympäristöjä saadaan aikaan ottamalla suunnittelussa huomioon liikkumisen ohella näkemiseen, kuulemiseen, kommunikaatioon ja aistimiseen liittyvät näkökulmat. Kun samanaikaisesti otetaan huomioon eri ryhmien tarpeet, ei luoda uusia esteitä joillekin toisille henkilöille. Esteetön toimintaympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Esteettömyyttä ei tule nähdä pelkästään erityisratkaisuna, vaan kaikkien kaupunkilaisten liikkumista, osallistumis-

ta ja toimintaa helpottavana kaupungin tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille kaupunkilaisille edellytyksiä elää itsenäisesti ja omatoimisesti. (Sosiaaliportin www-sivut 2012.)

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat moniulotteisia arvokäsitteitä, jotka eivät taivu yksiselitteiseen määrittelyyn. Ne viittaavat ihmisoikeuksiin ja tasa-arvoon, inkluusioon, esteettömään kulkuun ja toimintaan, helppokäyttöisyyteen, sosiaalisesti kestävä kehityksen periaatteeseen ja Design for All käsitteeseen. (Hirvonen, Koskimies & Pirttimaa 2009, 15.) Inklusio on muodostunut 1990-luvulla yhdenvertaisen osallistumisen keskeiseksi käsitteeksi. Inklusion ytimenä on, että jokaisen ihmisen oikeuksien toteutuminen otetaan huomioon ja varmistetaan käytännön mahdollisuudet osallistua yhteiseen toimintaan suunnittelusta lähtien. Esteiden tunnistaminen ja poistaminen ovat ensiaskelia kohti sosiaalista inklusiota. (Puupponen & Vehmas 2008, 12.)

Saavutettavuus koostuu useista osa-alueista: rakennetun ympäristön esteettömydestä, saavutettavuudesta eri aistien avulla, tiedon ja viestinnän saavutettavuudesta, taloudellisesta saavutettavuudesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta saavutettavuudesta. Ollakseen saavutettava kohteen, palvelun tai tarjonnan on oltava myös mahdollisimman esteetöntä eli erilaisten ihmisten käyttöön soveltuvaa. (Sosiaaliportin www-sivut 2012.) Saavutettavuus kuvaa sitä, kuinka helposti informaation, järjestelmän, laitteen, ohjelman tai palvelun voi saada käyttöönsä. Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja tasa-arvoa. Jonkin toiminnon saavutettavuus tarkoittaa, että havaitut esteet on poistettu ja rakenteet muokattu esteettömiksi. Syvemässä merkityksessä siihen liittyy myös toimintatapojen muutos sekä esteettömyyden jatkuva tarkastelu ja prosessointi. Esteettömyyden voi siis käsittää yhtenä saavutettavuuden osa-alueena: hyvä saavutettavuus on myös esteettömyyttä. (Hirvonen ym. 2009, 15.)

3.2 Design for All

Design for All on suunnitteluperiaate, jonka suuri tavoite on kehittää kaikille yhteistä yhteiskuntaa. Tällä käsitteellä tarkoitetaan pyrkimystä suunnitella ympäristöt, tuotteet ja palvelut siten, että ne ovat helppokäyttöisiä, esteettömiä ja houkuttelevia mahdollisimman monimuotoiselle käyttäjäjoukolle. Useimpien ympäristöjen, tuotteiden ja palvelujen potentiaaliset käyttäjät ovat monimuotoisia. Monimuotoisuus eli diversity tarkoittaa, että käyttäjien joukossa voi olla ikääntyvää väkeä, uuteen kulttuuri- tai kieliympäristöön vasta tutustumassa olevia maahanmuuttajia tai eri-ikäisiä henkilöitä, joiden toimintaan vaikuttaa väliaikainen tai pysyvä vamma. Design for All on tarkoituksenmukainen lähestymistapa yhteiskunnassa, jonka tavoite on olla tasavertaisesti yhteiskunta kaikille. Design for All toteuttaa kestävän kehityksen tavoitetta ja erityisesti sosiaalisesti kestävän kehityksen tavoitetta. (Tahkokallio 2004.)

Design for All tarkoittaa tuotteiden ja palveluiden luomista niin, että samaan aikaan pidetään mielessä, että on olemassa valtavasti erilaisia käyttäjiä, joilla on vaihtelevia fyysisiä, kognitiivisia, sensorisia ja kulttuurisia ominaispiirteitä. Tuotteita ja palveluita luotaessa on huomioitava myös, että ympäristö on ihmisen itselleen suunnittelema, ja sen on sopeuduttava meidän tarpeisiimme eikä päinvastoin. Kaiken suunnittelussa pitää huomioida, että tuotteiden ja palvelujen käyttäjät kehittyvät koko elinkaarensa ajan ja heidän ominaisuutensa ja asenteensa muuttuvat ajan saatossa. Suunniteltaessa tuotteita ja palveluita käyttäjien tarpeisiin kannattaa suunnittelussa hyödyntää käyttäjien kokemuksia, koska käyttäjät ovat suunnittelun paras tietolähde. (Design For All Foundation 2013.)

3.3 Sosiaalinen esteettömyys

Sosiaalinen esteettömyys tarkoittaa sellaista ilmapiiriä ja toimintaympäristöä, jossa jokainen voi turvallisesti olla oma itsensä ilman pelkoa syrjinnästä. Esimerkiksi työpaikalla jokaisen annetaan toimia omista lähtökohdistaan käsin kunkin yksityisyyttä kunnioittaen. Sosiaalisen esteettömyyden toteutumisesta ovat vastuussa kaikki työpaikan tai muun yhteisön jäsenet. (Sisäasiainministeriö 2011, 15.) Sosiaalinen ympäristö muotoutuu yhteisön jäsenten asenteista, tiedoista ja taidoista. Sosiaalisen ympä-

ristön esteettömyys liittyy ihmisten väliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen. Se kattaa esimerkiksi opetuksen, ohjauksen, palveluiden ja viestinnän ei-fyysiset ulottuvuudet. Esteettömässä sosiaalisessa ympäristössä kaikkiin ympärillä oleviin ihmisiin suhtaudutaan myönteisesti. Myönteinen suhtautuminen vaikuttaa vuorovaikutuksen toimivuuteen ja edistää osallistumista ja oppimista. Psykkisen ympäristön esteettömyys luo edellytykset sosiaalisen ympäristön esteettömyydelle, mikä taas edelleen vaikuttaa siihen, miten esteettömyys fyysisessä ympäristössä toteutuu. (Suni 2013, 129–139.)

Asenteellinen ja sosiaalinen esteettömyys liittyvät läheisesti toisiinsa, sillä molempien toteutumiseen vaikuttavat asenteet. Asenteellinen ja sosiaalinen esteettömyys ovat syrjimättömyyden edellytyksiä ja toteutuessaan lisäävät monimuotoisuutta. Asenteellinen esteettömyys vaikuttaa työyhteisön sosiaaliseen esteettömyyteen erityisesti siinä tapauksessa, että yrityksen toimintapolitiikkana on yhdenvertaisuuden edistäminen. Asenteellisessa esteettömyydessä korostuvat ennakkoasenteet vähemmistöryhmiä kohtaan. Sosiaalinen esteettömyys testataan ja neuvotellaan työyhteisön jokapäiväisessä kanssakäymisessä, ja se siis rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Ekholm 2009, 159, 201.)

Oppilaitosten tulee olla sosiaalisessa mielessä esteettömiä myös maahanmuuttajien tai maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden vastaanottoon ja erilaisista kulttuuri-taustoista tulevien opiskelijoiden kanssa toimimiseen. Opiskeluympäristön on voitava sallia erilaisia kulttuureja sekä tapoja ajatella ja toimia. (Aunola, Lillberg & Miettinen 2008, 47.) Asenteellinen saavutettavuus edellyttää myönteistä asennetta kaikkien opiskelijoiden huomioimiseksi tasapuolisesti. Käytännössä silloin huolehditaan, että erilaiset opiskelijat tuntevat kuuluvansa oppilaitosyhteisöön. Saavutettavuudessa on osittain kyse siitä, kuinka hyvin esimerkiksi näkövammaiset, kuulovammaiset ja liikuntavammaiset opiskelijat voivat osallistua opetukseen. Asenteellinen saavutettavuus ei kuitenkaan liity vain vammaisiin opiskelijoihin, vaan tarkoittaa erilaisuuden huomioimista, josta hyötyvät kaikki opiskelijat. Tavoitteena on, että kaikki opiskelijat voivat opiskella tasavertaisesti ja kokea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi. (Esteetön amis www-sivut 2012.)

Asenteellinen saavutettavuus on erilaisten opiskelijoiden kannalta ensisijaisen tärkeää, koska sen myötä muut esteet on helpompi ylittää. Asenteellinen saavutettavuus ilmenee siten, että erilaiset opiskelijat otetaan huomioon sekä laajassa suunnittelu-työssä että jokapäiväisessä toiminnassa. Tilanteesta riippuen voi olla hyvä aloittaa esteiden poistaminen jokapäiväisestä toiminnasta, joskus taasen asenteiden tasolta. Sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus näkyy toiminnan sisällössä tarkoittaen, että esitykset ja tapahtumat suunnitellaan huomioiden kohderyhmän heterogeenisuus. Opiskeluyhteisönkin kaikessa toiminnassa tulisi johtavana ajatuksena olla fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden edistäminen, jolloin se olisi keskeisenä teemana myös yhteisissä toimintalinjoissa ja yksittäisen yhteisön jäsenen toiminnassa. (Nordlund 2005.)

3.3.1 Yhteisön asenteet

Asenteet vaikuttavat siihen, kuinka henkilö toimii muihin ihmisiin liittyvien uskomusten ja arvioidensa varassa. Niiden avulla ohjataan käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa ja jäsenetään kokemuksia itselle mielekkääksi kokonaisuudeksi. Asenteet ovat pohjimmiltaan kuvitteellisia rakenteita, ja niistä päästään selville vain seuraamalla ihmisten käyttäytymistä. Asenteista voi muodostua ihmiselle maailmankatos, joka suojaa kovalta ulkoiselta todellisuudelta. Asenteet voivat osaltaan myös tukea itsetuntoa. Monelle nuorelle on tärkeä tulla hyväksytyksi vertaisryhmässään, minkä takia yhteishengen ilmaisuun käytetään monia, esimerkiksi pukeutumiseen tai musiikkiin liittyviä asenteita. (Erwin 2005, 17–18.)

Ihmiset joutuvat päivittäin tilanteisiin, joissa on tarjolla asenneinformaatiota, minkä vuoksi asenteet ovat usein ristiriitaisia, särmiikkaitä ja sävyiltään erilaisia ajankohdan ja tilanteen mukaan. Asenteita voidaan omaksua monilla eri tavoilla ja niissä voivat painottua joko tieto- tai tunne-elementit. Asenteet voivat syntyä tai kehittyä monella eri tavalla, esimerkiksi ihmisten uskomusten tai median välittämän tiedon kautta. Asenteiden syntymiseen vaikuttaa myös ihmisten suora kokemus tietyistä asioista. Esimerkiksi kielteiset asenteet voivat johtua suoraan jostain aiemmasta traumaattisesta kokemuksesta, kun taas myönteiset kokemukset voivat vastaavasti luoda myönteisiä asenteita. (Erwin 2005, 34–36.)

Asenteet voidaan liittää myös myötätuntoiseen ajatteluun. Myötätuntoisen asenteen lähtökohta on tunnistaa omat tarpeet ja tunteukset. Kehittämällä tietoisuutta, avoimuutta ja herkkyyttä omille tuntemuksille voi oppia paremmin ymmärtämään toisia ja käsittelemään toisten ilmaisemien tunteiden synnyttämiä reaktioita omassa itsessä. Myötätuntoinen ihminen ymmärtää toisia, mutta silti ei välttämättä tarvitse luopua omista arvoista tai periaatteista. Myötätuntoinen kuunteleminen tarkoittaa, että hyväksyy toisen ihmisen kokemuksen totena. Myötätuntoisen asenteen kautta ymmärretään, että ihminen ei voi muuttaa muita kuin itseään, ja näin voidaan vaikuttaa omiin asenteisiin suhteessa muihin ihmisiin. (Sjöroos 2010, 139–154.)

3.3.2 Osallisuus ja osallistuminen

Ympäristöjen esteettömyys luo mahdollisuuksia toimintaan ja yhteiskuntaan osallistumiseen ja osallisuuteen. Yhteiskuntaan osallistuminen voi tarkoittaa työntekoa, asiointia, opiskelua, sosiaalisia suhteita tai ylipäätään sosiaalista selviytymistä. Ihmisen osallisuus yhteiskuntaan välittyy ja toteutuu yhteiskunnan instituutioiden ja erilaisten ympäristöjen kautta. (Kempainen 2010, 135.) Osallisuudella tarkoitetaan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon. Se koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista asioista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja sitä kautta vaikuttaa terveyttä ja hyvinvointia määrittäviin tekijöihin. Osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista sekä kokemuksen myötä syntyvää sitoutumista. Osallisuus voidaan nähdä keskeiseksi terveyttä tuottavaksi tekijäksi ja sitä voidaan vahvistaa sekä yhteiskunnan rakenteisiin että ihmisen valintoihin vaikuttamalla. Osallisuutta tukevien toimintakäytäntöjen luominen on vastavuoroista toimintaa, joka edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tulemistä. Syrjäytymiskehityksen katkaisemiseksi on tärkeää edistää ihmisistä itsestään lähtevää toimintaa ja tukea ihmisten omaehtoista suoriutumista ja aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. (Leino & Rouvinen-Wilenius 2010, 235.)

Eriarvoisuuden kaventamisessa olisi tärkeää taata kaikille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset kasvulle ja kehitykselle, hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eriarvoisuus

den vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi lasten ja nuorten kehitysedellytykset on turvattava mm. takaamalla heille mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan. Lasten osallisuus toteutuu ensisijaisesti vuoropuhelun välityksellä ja lasten kuulemisella heitä koskevassa päätöksenteossa. Mitä paremmin aikuiset ovat perillä lasten ja nuorten kokemuksista ja näkökulmista, sitä laadukkaampia palveluita ja tukea he myös osaavat antaa lapsille. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2012.) Osallistumista pidetään demokraattisena oikeutena, uudenlaisen hyvinvointivaltion velvoitteena ja ongelmanratkaisun voimavarana. Lasten osallistumisessa pyritään tukemaan käyttäjien mahdollisuuksia vaikuttaa sekä suunnitteluun että tulosten toteutumiseen olemassa olevien reunaehtojen puitteissa. Ikä ei ole osallistumisen ja vaikuttamisen este, vaan vuorovaikutteinen suunnittelu on parhaimmillaan edustuksellista demokratiaa täydentävää ja laajentavaa toimintaa. (Horelli 2006, 69, 75.)

3.3.3 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuden edellytyksinä voidaan pitää myönteisiä asenteita, palveluita, yhteiskunnan avoimuutta, saavutettavuutta ja esteettömyyttä (Haarni 2006, 48). Esteettömyyttä kuvataan usein yhdenvertaisuusperiaatteella, koska sen konkreettinen määrittely on tilannesidonnaista. Yhdenvertaisuuteen perustuva esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia mahdollisimman tasavertaisesti muiden kanssa. (Markkanen 2013, 180.) Yhdenvertaisuuslain (21/2004, 6 §) mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Oikeudenmukaisuuden kannalta keskeisimpiä asioita ovat yhdenvertainen kohtelu, syrjimättömyys ja ihmisarvon kunnioittaminen. Ihminen leimautuu helposti elämäntapansa ja ongelmansa vuoksi kielteisenä koettuun sosiaaliseen rooliinsa. Samoin jotkut pienet väestöryhmät, esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa asuvat, ovat eriarvoisessa asemassa muuhun väestöön nähden. Eriarvoisuuden taustalla on usein tiedostamattomia asenteellisia syitä. Syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien ryhmi-

en ongelmien kohtaamisessa tarvitaan sekä yhteiskunnan että kaikkien ihmisten vastuuta lähimmäisistään. (Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta 2001, 6 – 11.) Esteettömyystyön tavoitteena voidaan pitää pyrkimystä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (Laitinen & Nurmi 2013, 23). Esteettömyyden voidaan käsittää sisältävän myös ymmärrettävyyden näkökulman saavutettavuuden ja käytettävyyden ohella. Ymmärrettävyys tarkoittaa tällöin sitä, että saatavilla oleva tieto on käyttäjälleen selkeää ja helppotajuista. Tällöin kaikki voivat yhdenvertaisesti osallistua yhteiskunnan toimintaan kuten vuorovaikutukseen ja itseään koskevaan päätöksentekoon. (Teräs 2013, 96.)

3.3.4 Erilaisuuden hyväksyminen

Ihmiset olettavat yleensä, että kaikki ovat pohjimmiltaan samanlaisia. Kulttuurisesti eroja on kuitenkin yleensä enemmän kuin oletamme. Jos kaksi kulttuuria kohtaa niin, että vuorovaikutuksessa käytetään enemmistön edustajien kieltä ja kulttuurisia tapoja, eikä heidän mielestään tilanteessa tarvitse ottaa mitään erityistä huomioon, kysymyksessä on todennäköisesti kuitenkin enemmistön tulkinta tilanteesta. Mitä enemmän tunnemme eri kulttuureja ja erilaisia tapoja, sitä vähemmän pidämme omiamme ainoina normaaleina ja huomaamme joustaa omastamme. Kun ymmärrämme ilmiöiden taustaa, niitä on myös helpompi sietää. Se, mikä on oikein ja mikä väärin, ei ole itsestään selvää ja mustavalkoista, kun otamme huomioon, että eri kulttuureissa pidetään hyvänä ja oikeana eri asioita. Tämä ei tarkoita sitä, että meidän pitäisi hyväksyä kaikkea, mutta voimme pyrkiä ymmärtämään tekojen ja tapojen syitä. (Vartiainen–Ora 2007, 16–18.)

Erilaisuuden hyväksymisessä auttaa usein omien ennakkoluulojen tiedostaminen ja muiden ihmisten kulttuurin ymmärtäminen. Ennakkoluulot liittyvät tarpeeseen saada järjestystä maailmaan ja omaan mieleen. Koska emme voi tietää kaikkea ennalta, turvaudumme luokitteluun ja luulemiseen. Kaikilla ihmisillä on jonkinlaisia ennakkoluuloja, ja ensimmäinen askel ennakkoluuloista vapautumiseen on niiden tunnistaminen. Ennakkoluulon tunnistaminen tarkoittaa, että tunnistaa milloin yleistää asioita, vaikka ei vielä tiedä ihmisestä yksilönä mitään ja tunnistaa myös, että tuo yleis-

tys ohjaa havaintoja ja tulkintoja. Mitä paremmin omat ennakkoluulot oppii tunnistamaan, sitä paremmin ne saa omaan hallintaan ja voi siirtää syrjään tosiasioiden ja yksilöllisten kohtaamisten edestä. Moninaisuusajattelussa erilaisuus nähdään voimavarana: on monta oikeaa tapaa ajatella ja toimia. Erilaisuuden kanssa elämisessä ja erilaisuutta sietävässä yhteisössä toimimisessa keskeistä on kunnioitus ja kuunteleminen. (Vartiainen-Ora 2007, 18–20.)

Mielikuvat ihmisten erilaisuudesta ovat usein yhteiskunnan ylläpitämiä. Mielikuvat perustuvat usein yleistämiseen ja monesti esimerkiksi vähemmistöryhmien mustamaalaamiseen ja leimaamiseen. Yhteiskunta, jossa erilaisuus nähdään negatiivisena, oikeuttaa ja saa aikaan syrjintää. Vähemmistöjä suvaitaan passiivisesti, mutta niitä ei hyväksytä tai arvosteta. Nuorten keskuudessa tavanomaisesta mahdollisimman vähän poikkeavat koetaan hyväksyttävimmiksi ja monesti ajatellaan, että ulkoisen erilaisuuden herättämät reaktiot voivat vahvistaa identiteetin etsintää ja turvautumista perinteisiin. Ulkoinen olemus ei kuitenkaan aina automaattisesti ilmaise syrjinnän määrää. Yhteiskunnassa ihmisten eroavaisuuksien huomioiminen näyttää usein vahvistan eroavaisuuksia ja eroja. (Habib 2009, 45–47.)

3.3.5 Yhteenvetoa sosiaalisesta esteettömyydestä

Sosiaaliseen esteettömyyteen vaikuttavia keskeisimpiä tekijöitä ovat yhteisön asenteet, osallisuus ja osallistuminen, yhdenvertaisuus sekä erilaisuuden hyväksyminen (kuvio 1). Esteettömässä sosiaalisessa ympäristössä jokainen voi olla turvallisesti oma itsensä ilman syrjintää ja kaikki voivat osallistua tasavertaisesti yhteiskunnan toimintaan. Sosiaalisesti esteettömässä ympäristössä toteutuu tiedon ja toimintojen saavutettavuus kaikille kansalaisille. Myötätuntoisen ajattelun avulla voidaan asettua toisen asemaan ja miettiä omien ennakkoluuloisten asenteiden muutosta suhteessa muihin ihmisiin.

Jotta lasten osallistuminen toteutuisi yhteiskunnassa, pitää myös heillä olla mahdollisuudet vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin. Lapsia tulisi kuunnella aidosti, jolloin voidaan saada selville heidän tarpeensa ja toiveensa. Erilaisuutta hyväksyvässä yhteis-

sössä kunnioitetaan toisia, jokainen voi olla turvallisesti oma itsenä ja ihmisten erilaisuus nähdään positiivisena asiana. Kaiken esteettömyystyön tavoitteena pitäisi olla pyrkimys tasa-arvoisuuteen, suvaitsevaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen.

Kuvio 1. Yhteenvetoa sosiaalisesta esteettömyydestä (opinnäytetyön tekijän laatima lähteisiin perehtymisen pohjalta)

4 KONSTRUKTIIVINEN TUTKIMUSOTE KEHITTÄMISMENETELMÄNÄ

4.1 Konstruktiivinen tutkimusote

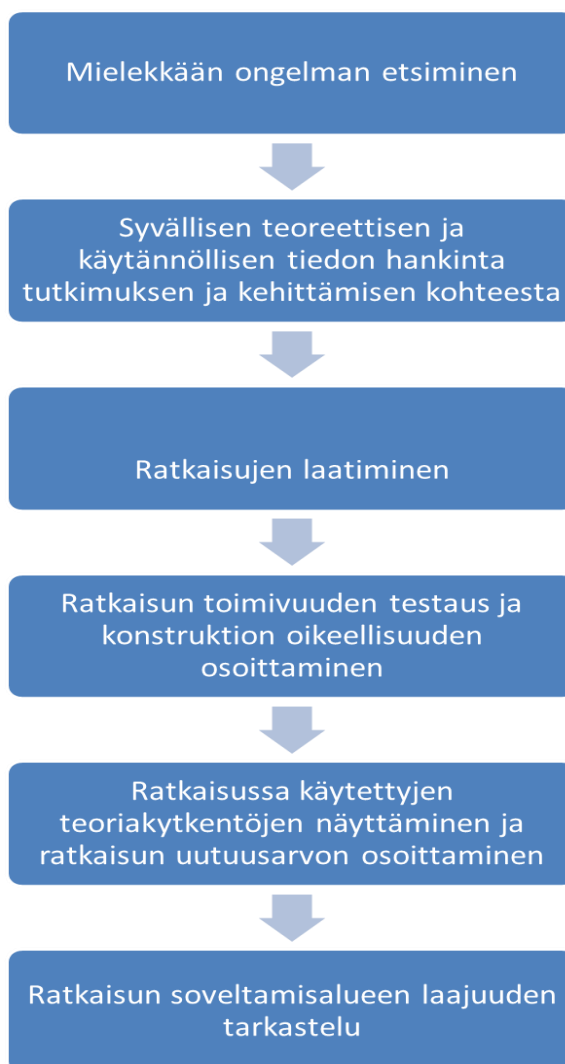
Kehittämistoiminta lähtee usein arkiajattelun mukaisesta todellisuuskäsityksestä. Tällöin lähtökohtana on oletus, että todellisuudesta voidaan puhua täsmällisessä merkityksessä. Konstruktionismi korostaa todellisuuden sosiaalista rakentumista. Käsitys todellisuudesta muotoutuu ennen kaikkea sosiaalisissa prosesseissa, vaikka yhteiskunta on toki myös tietyllä tavalla esineellinen (objektiivinen). Ihmiset luovat vuorovaikutuksessa itsestään riippumattomia sosiaalisen tason merkityksiä. Yksittäinen ihminen ei voi niitä muuttaa. Sosiaalinen todellisuus on merkitysjärjestelmä, joka on

ihmisten luoma, ei suoraan todellisuuden heijastuma tai kuva. Ihmisiin liittyvät kehittämishankkeet eivät aina voi lähteä yhden todellisuuden ja yhden totuuden näkökulmasta. Tulkinnalliset suuntaukset kiinnittävät huomion kokonaisuuteen, jolloin tavoitteita ja interventioita tarkastellaan ja muutetaan koko prosessin ajan. Todellisuus nähdään perusluonteeltaan konstruktiiiviseksi. (Rantanen & Toikko 2009, 35–36, 161.)

Konstruktiiivisen tutkimusotteen ydinkäsite, uusi konstruktio, on avara. Sillä on suuri määrä mahdollisia toteutumia, itse asiassa loputtomasti. Tässä tutkimusotteessa luoduille malleille, suunnitelmille tai toimintastrategioille on tunnusomaista se, että ne eivät ole löydettyjä, vaan ne keksitään ja kehitetään. Kehittämällä jo olemassa olevasta poikkeava konstruktio luodaan jotain aivan uutta: uudenlaiset konstruktiot itsessään kehittävät uutta todellisuutta. Konstruktiiivinen tutkimusote on luonteeltaan osittain kokeellista: kehitettyä ja toteutettua uutta konstruktiota tulisi tarkastella väliin, jolla yritetään havainnollistaa, testata tai jalostaa aikaisempaa teoriaa tai luoda kokonaan uusi teoria. (Lukka 2006, 112–114.)

Tiivis vuoropuhelu käytännön ja teorian välillä on konstruktiiivisen tutkimuksen lähestymistavalle luonteenomainen piirre (kuvio 2). Konstruktiiivisessä tutkimuksessa muutos kohdistuu johonkin konkreettiseen kohteeseen, kun taas toimintatutkimuksessa pyritään tyypillisesti ihmisten toiminnan muuttamiseen. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 38.) Tutkimusprosessin tuloksena syntyy jokin laajemmin hyödynnettävissä oleva menetelmä tai työkalu, jonka hyödyllisyyttä arvioidaan tutkimusprosessin edetessä (Kohtamäki & Uusitalo 2011, 283).

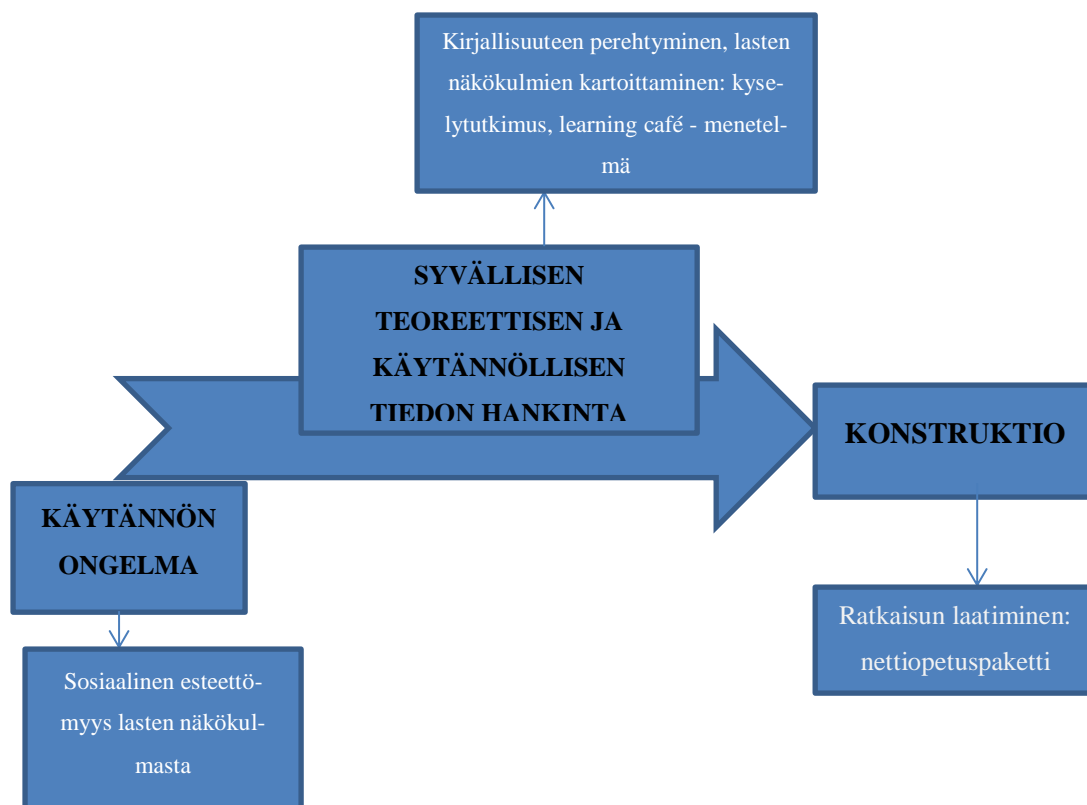

Kuvio 2. Konstruktivisen tutkimusprosessin vaiheiden kuvaus (mukaillen Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 67.)

Konstruktivinen tutkimusote on melko uusi lähestymistapa tieteellisessä tutkimuksessa. Sitä voidaan soveltaa erilaisissa yhteyksissä ja ongelmanratkaisuissa, ja sen avulla voidaan kaventaa teorian ja käytännön välistä kuilua. Tutkimusotteen keskeiset elementit asettavat tiettyjä kriteereitä metodologialle. Valitulla tutkimusongelmalla ja sen ratkaisulla pitää olla käytännön merkitystä, ja tutkimusongelman ja sen ratkaisun tulee kytkeytyä teoreettiseen kirjallisuuteen. Konstruktion uutuusarvo ja toimivuus osoitetaan käytännössä, ja konstruktion tulisi olla helppokäyttöinen. Lähestymisotteen tulisi tuottaa innovatiivisia ja teoreettisesti perusteltuja ratkaisuja käytännön ongelmiin. (Suonpää 2013, 67–68.)

4.2 Konstruktiivisen tutkimusotteen toteutuminen opinnäytetyössä

Kehittämismenetelmänä käytettiin konstruktiivista tutkimusotetta, koska se antoi mahdollisuuden tulkita lasten kokemaa todellisuutta ja tuottaa uutta tietoa, ja sen avulla voitiin kehittää konstruktio, verkko-opetuspaketti. Opinnäytetyössä toteutettiin konstruktiivisen tutkimusprosessin kolme ensimmäistä vaihetta (kuvio 3). Prosessissa lähdettiin liikkeelle käytännön ongelman etsimisestä. Kaikille.fi-hankkeen toiveiden mukaisesti opinnäytetyön aiheeksi päätettiin ottaa sosiaalinen esteettömyys alakouluikäisten lasten näkökulmasta. Toisessa tutkimusprosessin vaiheessa hankittiin syvällistä teoreettista tietoa perehtymällä sosiaalisesta esteettömyydestä kertovaan kirjallisuuteen ja testattiin tietoa tekemällä lapsille kyselytutkimus ja pitämällä learning café -menetelmällä oppitunti. Tutkimusprosessin kolmannessa vaiheessa kehitettiin nettiopetuspaketti, jolla saatiin hankkeen kannalta todellista käytännön merkitystä ja hyötyä konstruktiivisen tutkimusotteen vaatimusten mukaisesti.

Kuvio 3. Konstruktiivisen tutkimusprosessin mukaiset opinnäytetyön vaiheet.

5 LASTEN NÄKEMYKSET SOSIAALISESTA ESTEETTÖMYYDESTÄ

5.1 Käytännöllisen tiedon hankinta

Opinnäytetyön tekijä tapasi kaikille.fi-hankkeen projektipäällikön helmikuussa 2013. Tällöin päätettiin hankkeen toiveiden mukaisesta opinnäytetyön aiheesta. Tutkimuslupa opinnäytetyön aineiston keräämiseen saatiin maaliskuussa 2013 Porin kaupungin koulutoimenjohtajalta kirjallisena (liite 1) sekä koulun rehtorilta ja luokanopettajalta suullisena. Lisäksi lasten mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen kysyttiin kunkin lapsen huoltajalta kirjallisella luvalla (liite 2). Huoltajien lupasuostumukset jaettiin opettajan kautta huhtikuussa 2013. Palautusaikaa suostumuksille annettiin viikko ja määräajassa palautui 20 lupaa, eli jokaisen lapsen huoltaja antoi suostumuksensa tutkimuksen tekoon.

Ennen varsinaisen kyselyn tekemistä kyselylomake hyväksytettiin koulun hyvinvointiryhmässä, jonka jäseniin kuuluivat koulun rehtori, kuraattori, erityisopettaja, psykologi ja opinnäytetyön tekijä terveydenhoitajan roolissa. Ryhmässä arvioitiin kysymykset siltä kannalta, olivatko ne lapsille sopivia. Ryhmän jäsenet hyväksyivät kysymykset sellaisessa muodossa kuin opinnäytetyön tekijä oli ne laatinut. Toukokuun alussa 2013 tehtiin kyselyn esitestaus toisen koulun viidennelle luokalle, jossa oli 10 oppilasta. Tähän kysyttiin lasten huoltajien lupa luokanopettajan kautta, ja jokaisen lapsen huoltaja antoi suullisen luvan esitestauksen tekemiseen. Esitestauksen jälkeen ei ollut tarvetta tehdä kyselyyn muutoksia.

5.2 Aineistonkeruumenetelmänä kysely

Varsinainen kysely tehtiin oppilasryhmälle toukokuun lopussa 2013. Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui erään koulun viides luokka, jossa oli kaksikymmentä 11–12-vuotiasta oppilasta. Oppilasryhmä valittiin harkinnanvaraisesti sillä perusteella, että viidesluokkalaisten taidot riittävät vastaamaan kyselymuotoiseen tutkimukseen ja vastaajiksi haluttiin saada riittävän heterogeeninen ryhmä, joka tiesi tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärke-

ää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tiedonantajien valinnan ei pitä olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tutkimuksen tekijä päättää kussakin tapauksessa, mitä harkinnanvaraisuus ja sopivuus tarkoittavat. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 85.)

Opinnäytetyön aineiston keräämiseen käytettiin kyselyä, koska ajateltiin, että lasten oli helpompi ilmaista ajatuksiaan kirjoittamalla, ja näin he saivat myös miettiä vastauksia rauhassa. Kehittämistyössä kysely sopii usein hyvin esimerkiksi lähtötilanteen selvittämiseen tai loppuvaiheessa kehittämistyössä saavutettujen tulosten arviointiin. (Moilanen ym. 2009, 41.) Kyselylomakkeiden käyttö tutkimuksessa puoltaa paikkaansa, koska kysymysten visuaalinen esittäminen voi olla lapsille yksi väline asioiden helpompaan muistamiseen. Lasten vastaamista ja vastausten muotoilemista kysymyksiin voidaan helpottaa sekä kirjaamalla lomakkeeseen selkeästi vastaamisen tavat että lukemalla vastausohjeet ääneen. Tutkijan tai tiedonkerääjän läsnäolo tiedonkeruutilanteessa tukee monella tavalla lasten vastaamista. Lapsilla on mahdollisuus kysyä ja tarkentaa ymmärrystään suoraan tutkimuksen tekijältä. (Helavirta 2007, 29.) Kyselyn täytti 19 oppilasta, koska yksi oppilas oli poissa sinä päivänä, kun kysely tehtiin. Tyttöjä vastaajista oli 10 ja poikia 9. Lapset saivat tehdä kyselyn yhden oppitunnin aikana eli aikaa oli 45 minuuttia. Lapsille kerrottiin, että tarvittaessa kyselyyn voi jäädä vastaamaan myös välitunnin ajaksi. Kuitenkin yksi oppitunti riitti hyvin vastaamisajaksi, eikä kukaan oppilaista jäänyt tekemään kyselyä välitunnilla. Tutkimuksen tekijä oli itse paikalla tiedonkeruutilanteessa, ja näin lapsille annettiin mahdollisuus tehdä tutkimukseen liittyviä kysymyksiä. Lasten vastaamista kyselyyn helpotettiin lukemalla vastausohjeet ääneen ja kertomalla lapsille, miksi tutkimus tehtiin.

Opinnäytetyön kyselylomakkeissa päädyttiin käyttämään avoimia kysymyksiä (liite 3). Avoimen vaihtoehdon avulla ajatellaan saatavan esiin näkökulmia, joita tutkija ei ole etukäteen osannut ajatella. Avoimien kysymysten suosijat perustelevat valintaansa sillä, että avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on todella mielessään, kun taas monivalintatyypiset kysymykset kahlitsevat vastaajan valmiiksi rakennettuihin vaihtoehtoihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201.) Eräs etu avointen kysymysten muodossa on, että vastausten joukossa voi

olla hyviä ideoita. Toinen positiivinen puoli on mahdollisuus saada vastaajan mielipide selville perusteellisesti. Myös mahdollisuus luokitella aineistoa monella tavalla on yksi eduista. (Valli 2010, 126.) Avointen kysymysten teemoina päätettiin käyttää sosiaalisen esteettömyyden keskeisiä tekijöitä (kuvio 1). Koska tutkimus tehtiin lapsille, ajateltiin, että lasten on helpompi vastata avoimiin kysymyksiin kertomalla, mitä he todella ajattelevat, kun taas monivalintatyypiset kysymykset olisivat saattaneet sitoa liikaa lasten todellisia käsityksiä sosiaaliseen esteettömyyteen liittyvistä asioista. Avomilla kysymyksillä ajateltiin saatavan myös paremmin esille lasten ideoita opetuspaketin kehittämiseen.

5.3 Kyselyaineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysimenetelmiä on useita. Laadullinen tutkimus on monesakin suhteessa joustava, eli jos jokin analyysimenetelmä ei tuota tulosta, voidaan käyttää jotain muuta analyysimenetelmää. Laadullisen tutkimuksen erikoisuuksiin kuuluu vielä lisäksi se, että samasta aineistosta voidaan tehdä eri tulkintoja. Eri tulkinnat eivät tarkoita sitä, että samoin asetettuihin tarkkoihin tutkimuskysymyksiin saataisiin eri ratkaisut, vaan sitä, että aineistoa voidaan analysoida monestakin näkökulmasta. Sisältöanalyysin kohteena voivat olla kaikki tekstimuodossa olevat aineistot, kuten teemahaastattelut, kertomukset, kuvaukset, raportit, puheet ja keskustelut. Sisällönanalyysin tarkoituksena on paljastaa tekstin ydin ja tehdä siitä tiivistetty kuvaus eli puristaa aineistomassa ydinsisällöksi. Sisältöanalyysi perustuu sisällön luokitteluun. Luokittelu voi olla aineistolähtöistä tai teorialähtöistä. (Kananen 2012, 116–117.)

Kyselylomakkeiden analysoinnissa käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Teorialähtöinen analyysi nojaa johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. Tutkimuksessa kuvaillaan tämä malli ja sen mukaan määritellään mm. tutkimuksessa kiinnostavat käsitteet. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä on kyse siis siitä, että aineiston analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys. Tällöin kyseessä on usein aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. (Sarajarvi & Tuomi 2009, 97–98.) Teorialähtöisessä analyysissä päättelyn logiikka yhdistetään usein deduktiiviseen päättelyyn. Deduktiivisessa sisällönanalyysi-

sissä voidaan analyysirunkoon poimia aluksi joko yläluokkaa tai alaluokkaa kuvaavia ilmiöitä, joita etsitään aineistosta poimimalla sieltä luokkia kuvaavia lausumia. Tällöin edetään pääosin ns. yleisestä yksityiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 114–115.)

Sisällönanalyysin tarkoituksena oli tehdä tiivistetty kuvaus sosiaalisesta esteettömyydestä lasten näkökulmasta (kuvio 4). Sisällönanalyysin kannalta kiinnostavat teemat nousivat sosiaalisen esteettömyyden tekijöistä, joita olivat yhteisön asenteet, osallisuus ja osallistuminen, yhdenvertaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen. Sisällönanalyysin kautta pyrittiin tutkittavien antamien merkitysten avulla uudistamaan sosiaalisen esteettömyyden käsitettä. Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla aineisto useampaan kertaan ja samalla merkittiin aineiston kiinnostavat kohdat eri väreillä. Analyysiyksiköksi valittiin lause. Teemoista muodostettiin aineiston yläluokat. Tämän jälkeen aineistoa analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti siirtämällä vastauksia samojen teemojen alle ja etsimällä vastauksista yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia. Analyysissä edettiin pelkistettyjen ilmausten kautta alaluokkiin, joista muodostui sosiaalisen esteettömyyden osatekijöitä.

Yläluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Päälouokka
Yhdenvertaisuus	”että saa näyttää, kuulostaa ja ajatella asioista sillätavalla millä tykkää”	jokaisella on oikeus olla sellainen kuin haluaa	Tasa-arvoinen kohtelu	Sosiaalinen esteettömyys
	”ei pelkää näyttää itseään”	Uskaltaa olla erilainen	Suvaitsevaisuus	

Kuvio 4. Esimerkki aineiston analyysistä

5.4 Kyselyn tulokset

Tutkimukseen osallistuvien lasten vastauksia sosiaalisesta esteettömyydestä kuvataan eri otsikoiden alle jaoteltujen teemojen mukaan. Kursivoidut tekstit ovat suoria lai-

nauksia lasten kyselyn vastauksista. Niiden tarkoituksena on lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimustulosten ja yhteenvedon kautta pyritään vastaamaan opinnäytetyölle annettuihin tavoitteisiin ja tuottamaan lasten näkökulmasta katsottuna uudenlaista tietoa sosiaalisesta esteettömyydestä. Tämä uudenlainen tieto kuvataan yhteenvedo-osiossa uudenlaisena sosiaalisen esteettömyyden kaaviona.

5.4.1 Yhteisön asenteet

Tutkimukseen osallistuvien lasten näkökulmasta ennakkoluulot johtuivat siitä, ettei toista ihmistä tunneta. Lapset olivat myös sitä mieltä, että ennakkoluuloja muodostetaan usein ihmisten ulkonäön perusteella. Kuitenkin vain muutamassa vastauksessa lapset liittivät ennakkoluulon muodostumisen esimerkiksi ihmisen ihonväriin. Lasten mielestä ennakkoluuloja muodostui myös sen perusteella, mitä muut kertoivat toisesta ihmisestä ja näin helposti uskottiin muiden kertomusta.

”Vaikka ihminen ei vielä tunne toista, hän voi ajatella, esim. että se toinen ei ole kiva tai että se on jotenkin ilkeä.”

”Ennakkoluuloja saa ihmisen ulkonäöstä ja siitä mitä muut ovat hänestä kertoneet.”

Joidenkin lasten mielestä ihmisten toistuvat, yhteisössä ei-sallitut teot aiheuttivat ennakkoluuloja, jotka voivat pelottaa lapsia. Lasten mukaan ennakkoluulojen perusteella myös hyvin usein yleistetään asioita niin, että jos yksi, lasten mielestä erilainen tai erinäköinen ihminen, tekee jotain, helposti yleistetään muiden samankaltaisten tai samannäköisten ihmisten tekemän samoja asioita.

”Mielestäni ennakkoluulo toista kohtaan tarkoittaa, jos joku on tehnyt jotain monta kertaa vaikkei saisi, niin tulee pelokkaaksi. Silloin pelkää asian toistumista ja syntyy ennakkoluulo.”

”Ennakkoluulot johtuvat siitä, kun ihminen olettaa kaikkien samannäköisten olevan samankaltaisia.”

Lapsia pyydettiin vastauksissaan miettimään myös sitä, mitä lapset voisivat tehdä omalta osaltaan, jotta ennakkoluuloja ei olisi. Lasten kertomusten perusteella ennakkoluuloja voitiin välttää hyväksymällä jokainen sellaisena kuin on, ja muutama lapsi oli sitä mieltä, että lapset voisivat alkaa ymmärtää ihmisten erilaisuutta, jolloin voitaisiin vähentää ennakkoluuloja. Lähes jokainen lapsi oli sitä mieltä, että ennakkoluulojen välttämiseksi pitäisi ensiksi tutustua toiseen ihmiseen ennen kuin muodostaa hänestä luuloja.

”Ehkä ulkonäöstä ja lapsen ei tarvitsisi välittää ulkonäöstä.”

”No vois ehkä tutustuu siihen.”

”Lapset voisivat alkaa ymmärtämään erilaisuutta, sillä se vähentäisi ennakkoluuloja.”

”Mennä tervehtimään ja esittämään itsemme.”

5.4.2 Osallisuus

Kyselyyn vastanneet lapset pitivät tärkeänä sitä, että lapsia kuunnellaan ja heiltä kysytään mielipidettä varsinkin heitä koskevissa, lasten elämää muuttavissa asioissa ja silloin, jos lapsilla on huolia. Lapset painottivat vastauksissaan sitä, että aikuisten tulisi kuunnella heitä aidosti, jolloin lapsilla olisi mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapset kokivat, että heillä pitäisi olla mahdollisuus edes pieneen päätäntävaltaan heitä koskevissa asioissa.

”Aikuisten tulisi kuunnella lapsia lapsille tärkeissä asioissa.”

”Lapsien kuuluisi kertoa aina mielipiteensä varsinkin niihin asioihin, jotka voivat muuttaa hänen koko elämänsä. Esim. muuttoon.”

”Aikuiset myös saisivat kysyä lapselta ennen kuin tekevät jotain ”lapsen hyväksi”.”

”Jos lapsella on huolia, surua tai jotain muuta vastaavaa.”

”Lasten on saatava päättää asioistaan. Vanhemman tulee kuunnella myös lapsen mielipide asiassa.”

Muutama lapsi yhdisti osallisuuteen lasten oikeuksien toteutumisen. Jotta lasten oikeudet toteutuvat, pitäisi lasten näkökulmasta aikuisten keskustella heidän kanssaan ja kysyä lapsen kantaa asioihin ennen kuin aikuiset tekevät lapsia koskevia päätöksiä. Lapset liittivät lasten oikeuksien toteutumisen esimerkiksi siihen, että heillä on oikeus valita, minkälaista vaatetusta he haluavat pitää tai aikuisten tulisi huomioida heidän mielipiteensä asioissa, joiden lapset haluaisivat muuttuvan. Lasten kokemusten mukaan oli tärkeää, että asioista päätetään yhdessä aikuisten kanssa. Lasten näkökulmasta vaikuttamista oli se, että he voivat tehdä yhdessä asioita aikuisten kanssa, esimerkiksi perheen yhteisen harrastuksen parissa.

”Lapsella on omia oikeuksia. Ja jos äiti ehdottaa jotain vaatetta mistä en pidä, minulla on oikeus sanoa: ei ja katsoa itse mitä haluaisin.”

”Aikuisten tulisi kuunnella, jos lapsi haluaisi vaikkapa yhteisen harrastuksen perheen kanssa.”

”Aikuisten tulisi kuunnella lapsia silloin, kun he haluavat jonkun asian muuttuvan”.

Lasten näkökulmasta muita lapsia voi kannustaa osallistumaan ryhmään olemalla ystävällinen muille ja niin, että kaikilla tulisi olla sama mahdollisuus osallistua tasa-vertaisena ryhmän toimintaan riippumatta kunkin taidoista tai ominaisuuksista. Lasten mielestä osallistumista voi lisätä kutsumalla kaikki mukaan ryhmään toimintaan ja samojen asioiden tekeminen kannustaa osallistumaan ryhmään.

”Tekemällä samoja juttuja perheen kanssa.”

”Olla mukavia ja kehua, vaikka ei olisikaan kovin hyvä.”

”Kutsua kaikki mukaan, vaikka ei olisi paras kaveri.”

Erään vastaajan mielestä vapaaehtoisuus tulee ottaa huomioon ryhmään osallistumisessa. Ryhmän toiminnassa olisi kuitenkin tärkeää, että jokainen saisi sanoa oman mielipiteensä ja ketään ei saa jättää ryhmän ulkopuolelle. Lasten näkökulmasta toisten kohtelu pitäisi huomioida, vaikka kaikkien kanssa ei aina tulla toimeen.

”Ryhmässä ei olisi pomoa, joka määrää vaan kaikki saisivat päättää.”

”Jos vaikka liikuntatunnilla täytyy mennä pareihin ja yksi jää yksin, täytyisi pyytää kolmanneksi.”

5.4.3 Toisen asemaan asettuminen

Lähes kaikissa lasten vastauksissa toisen asemaan asettumiseen liitettiin ihmisten tunteet. Tutkimukseen osallistuvat lapset kokivat, että toisen asemaan asettuminen tarkoitti sitä, että välität toisen tunteista ja tuot hyvää oloa toisille. Monet lapset liittivät vastauksissaan toisen asemaan asettumiseen surun tunteen niin, että toisen asemaan asettuminen tarkoitti heidän mielestään toisten tunteiden ymmärtämistä ja lohduttamista. Lasten kokemusten mukaan toisen asemaan asettumiseen liittyi myös positiivisia kokemuksia. Heidän näkökulmastaan ihminen voi jakaa toisen kanssa ilon tunteita. Lasten vastauksissa toistui myös se, että on tärkeää pitää muita samanarvoisena, jolloin voi asettua toisen asemaan.

”Tai jos toinen on iloinen, voisi iloita itsekin hänen puolestaan.”

”Ja voi yleensäkin miettiä toisen tunteita, ja niistä pitää välittää, että kaikilla olisi kivaa.”

”Jos toinen on vaikka surullinen, pitää toisen tunteita ymmärtää ja olla myötätuntoinen.”

”Itse välitän toisen tunteista paljon, koska olen ihminen, joka ei pidä muita itseään alempana tai ylempänä.”

Monet lapset olivat vastauksissaan sitä mieltä, että lasten olisi tärkeää ensin pysähtyä itse miettimään omia tunteitaan, jotta osaisi asettua toiseen asemaan. Lapset kokivat, että toisen asemaan asettuminen vaatii ensin omien tunteiden läpikäymistä ja ymmärtämistä.

”Ajattelemista, miten itsestä tuntuisi, jos joku kohtelisi noin.”

5.4.4 Yhdenvertaisuus

Monet lapset olivat vastauksissaan sitä mieltä, että ihmisten samankaltaisuus estää jokaista olemasta oma itsensä. Lasten näkökulman mukaan yhdenvertaisuuteen kuului se, että jokaisella on oikeus olla sellainen kuin haluaa ja uskaltaa olla erilainen. Monet lapset kertovat vastauksissaan siitä, että ihmisen ulkonäkö tai ihonväri ei saa tehdä ketään alempiarvoiseksi. Muutaman lapsen mielestä suvaitsevaisuus tarkoittaa sitä, että ei syrjitä erilaisuuden vuoksi ja ketään ei jätetä yksin.

”Jos kaikki olisivat samanlaisia, kellekään ei olisi omaa persoonaansa.”

”Että saa näyttää, kuulostaa ja ajatella asioista sillätavalla millä tykkää.”

”Ei pelkää näyttää itseään.”

”Että ei syrjitä, kun on erilainen.”

Lasten näkökulmasta se, että jokainen voisi olla oma itsensä tarkoittaa, että kaikki näkevät millainen todella olet. Suvaitsevaisuuden kohdalla lapset painottivat sitä, että toisia pitää kohdella niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan ja ketään ei saa kiusata.

”Kohdellaan toisia samalla tavalla kuin tahtoisi itseäkin kohdeltavan.”

”Ei haukkuisi eikä kiusaisi.”

Tutkimukseen osallistuneiden lasten mielestä tasa-arvoisuuteen kuului se, että kenkään ei tarvitse tuntea olevansa alempiarvovoinen. Lapset liittivät tasa-arvoisuuteen myös sen, että kaikkien mielipiteet huomioidaan yhteisissä päätöksissä ja jokainen voi olla oma persoona huolimatta muiden mielipiteistä. Kyselyyn vastanneiden lasten mielestä oli tärkeää, että jokainen saa näyttää, kuulostaa ja ajatella niin kuin haluaa. Lapset kertoivat vastauksissaan siitä, miten on hyvä muistaa, että jokainen ihminen on tärkeä sellaisena kuin on. Muutama lapsi painotti vastauksissaan myös sitä, että jokaisella on omat tapansa, joita kaikkien tulisi kunnioittaa.

”Se tarkoittaa, että ei ihonväri tai ulkonäkö tee alempiarvoiseksi.”

”Sitä, että antaa kaikkien päättää yhteisistä asioista yhdessä, muiden ulkonäöstä, taustasta ym. huomioimatta.”

”Se tarkoittaa, että saa olla sellainen kuin haluaa. Eli jokainen voi pukeutua kuin haluaa, ja jokainen on tärkeä sellaisena kuin on, ettei kaikki ole samanlaisia.”

”Jokaisella on omat tavat. Niitä ei tarvi häneltä kysyä ja voi olla oma ittensä.”

5.4.5 Erilaisuuden hyväksyminen

Moni tutkimukseen vastannut lapsi oli sitä mieltä, että ihmisten erilaisuus on lahja ja kaikki ihmiset ovat arvokkaita erilaisuudestaan huolimatta. Joku oli vastauksessaan tuonut esille myös sen näkökulman, että erilaisuus ei ole aina oma päätös, ja siksi erilaisuuden vuoksi ei saisi kiusata ketään. Lasten kokemusten mukaan elämä olisi outoa ilman ihmisten erilaisuutta.

”Toiset eivät ole niin hyviä kaikissa niin kuin toiset. Se on lahja, että on erilaisia ihmisiä.”

”Se tarkoittaa sitä, että jokainen on erilainen ja on juuri hyvä sellaisenaan.”

”Erilaisuus on pakko hyväksyä jos joku vaik on vammautunut, mutta kiusaaminen ei ole hyväksyttävää.”

”Että on erilaiset vaatteet, hiukset tai iho. Elämä olisi outoa ilman erilaisuutta.”

Jotkut lapset olivat sitä mieltä, että ihmisten erilaisuus tarkoittaa sitä, että ihmisillä on erilainen luonne, ihmiset asuvat eri maassa, ja heillä on erilainen seksuaalisuus tai ulkonäkö. Lasten mielestä erilaisuutta oli myös se, että kullakin on omat mielipiteet ja omanlainen käyttäytyminen. Lasten näkökulmasta erilaisuus on rikkautta, koska silloin voi osata asioita, joita muut eivät osaa.

”Esimerkiksi eri ulkonäkö, ei luonne, eri maa, eri seksuaalisuus, kaikki mikä on erilaista kuin toisen.”

”Se on rikkaus olla erilainen, että osaa asioita joita kaikki ei osaa.”

”Kaikki ihmiset ovat erilaisia. Erilaisuuksia on ulkonäössä, luonteessa, käyttäytymisessä ja mielipiteissä. Ei olisi kivaa, jos kaikki olisivat samanlaisia.”

Lasten näkökulmasta toisten ihmisten kunnioittaminen tarkoittaa toisten hyvää kohtelua niin, ettei loukata ketään. Lapset liittivät ihmisten kunnioittamiseen sellaisia käsitteitä kuin toisten kohtelu sekä toisten mielipiteiden ja ajatusten arvostaminen. Moni lapsi kertoi vastauksissaan siitä, että muiden mielipiteiden ja ajatusten arvostaminen lisää ihmisten kunnioitusta, ja toisten ihmisten hyvä kohtelu tuo hyvinvointia myös itselle. Lasten näkemyksen mukaan toisten ihmisten kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että toisille ollaan kilttejä, ei loukata toisia eikä satuteta muita. Lapset pitivät tärkeänä sitä, että osaa kunnioittaa itseään ja näin kunnioittaa myös muita.

”Että toimii niin, ettei loukkaa tai satuta toisia. Kunnioittaa hänen ajatuksiaan ja mielipiteitään.”

”Jos kohtelet muita hyvin, saat myös hyvää kohtelua itse.”

”Kunnioittaa toisen mielipiteitä, vaikka olisi eri mieltä.”

5.5 Aineistonkeruumenetelmänä learning café

Oppilaiden kanssa jatkettiin työskentelyä syyskuussa 2013 pitämällä ryhmälle learning café – menetelmällä oppitunti. Learning café:n tarkoituksena oli hankkia lasten kyselyssä esiin nousseille tuloksille täydentävää tietoa sekä opetusmielessä keskustella lasten kanssa sosiaaliseen esteettömyyteen liittyvistä asioista. Koska learning café pidettiin alakouluikäiselle lapsiryhmälle, päätettiin menetelmän periaatteita muokata lapsille sopiviksi. Learning café toteutettiin samalle luokalle kuin kevään kysely, mutta käytännön syistä vain puolikkaalle oppilasryhmälle, jossa oli paikalla 12 oppilasta. Opinnäytetyön tekijä koki, että pienemmän ryhmän ohjeistaminen learning café- tilaisuuteen onnistuu paremmin ilman melua.

Learning café eli oppimiskahvila on työskentelymenetelmä, jonka avulla esimerkiksi työpajassa isompi verkosto saadaan toimimaan ja kehittämään uutta pienempiä ryhmiä aktiivisella. Iso verkosto jaetaan ryhmiin, ja jokaisessa pöydässä on puheenjohtaja, joka ylläpitää keskustelua, tarvittaessa auttaa kirjaamisessa ja tekee yhteenvedon uudelle pöytäseurueelle. Seuraava ryhmä lähtee liikkeelle siitä, mihin edelliset ovat päässeet. Learning café – menetelmä tukee muun muassa hiljaisempien osallistujien osallistumista, ratkaisujen löytymistä hankkimaan kysymyksiin sekä yhteisen ymmärryksen syntymistä. (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 68.)

Oppimiskahvila on yksinkertainen prosessi, jossa keskitytään joidenkin teemojen tai kysymysten ratkaisuun. Menetelmää varten tarvitaan yhtä monta pöytää kuin on käsiteltäviä teemoja ja kysymyksiä. Pöytiin sijoitetaan esim. tyhjiä paperiarkkeja, joihin osallistujat voivat kirjoittaa ajatuksiaan ylös. Tilaisuuden ohjaaja kertoo, miten työskentelyssä edetään ja mikä on työskentelyn tavoite. Oppimiskahvilan pöydissä keskustelu käynnistetään sopivalla virikkeellä tai kysymyksellä. Tärkeää on, että pöydissä käydään keskustelua siten, että jokainen saa äänensä kuuluviin. (Innokylän www-sivut 2013.)

Oppimiskahvilan perusideana on dialogisuuden tukeminen ja mahdollisimman monien näkökulmien ja ideoiden tuottaminen ja pohtiminen yhdessä. Muistiinpanoja tehdään omista ja ryhmän oivalluksista. Ne voivat olla ideoita, jäsenyyksiä, kuvia tai näkökulmia. Pöytäryhmien kokoonpanoa voidaan vaihdella niin, että osa keskusteli-

joista jää samaan pöytään, mutta osa etsii itselleen uuden pöytäseurueen. Näin osallistujat vievät mukanaan edellisessä seurueessa kehittämiensä ja hankkimansa ideat ja näkökulmat uuden seurueen keskusteluun. Keskusteluvaiheen jälkeen ryhmiä pyydetään kiteyttämään keskustelun tulokset muutamaa näkökulmaan. (Kupias 2007, 93 – 94.) Learning café – menetelmä sopii hyvin lasten kanssa työskentelyyn, kun esimerkiksi kyseenalaistetaan itsestäänselvyksiä rakentavassa hengessä, ideoidaan uutta tai tavoitteena on oppia yhdessä asioita. Kahvilassa voi lasten kanssa pohtia monia asioita ja lapset voivat kehittää ideoita kirjoittamalla tai piirtämällä ajatuksia paperille. (Työkalupakin www-sivut 2013.)

Learning café:n teemakysymykset (liite 4) esitettiin kolmessa pöydässä isolla paperilla, johon oppilaat saivat vapaasti ideoida ajatuksiaan sanoin, lausein, tarinoin ja piirroksin. Opinnäytetyön tekijä toimi tilaisuuden ohjaajana ja kertoi, miten tilaisuudessa edetään ja mikä on tilaisuuden tarkoitus. Oppilasryhmä jaettiin neljän hengen ryhmiin. Varsinaista puheenjohtajaa pöytäkunnille ei valittu, koska ajateltiin, että lasten on helpompi työskennellä opinnäytetyön tekijän ohjauksessa. Lapsille luettiin ääneen kysymykset ja painotettiin jokaisen lapsen mahdollisuutta osallistua työskentelyyn ja tulla kuulluksi vastauksissa. Lapset viipyivät kussakin pöydässä 15 minuuttia ja sen jälkeen vaihdettiin pöytää, jolloin lapset saivat nähdä toistensa tuotokset ja tuottaa niiden pohjalta uusia ideoita. Opinnäytetyön tekijä kiersi kussakin pöydässä, jotta lapsilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä. Tilaisuuden lopuksi lasten kanssa käytiin läpi ryhmien tuotokset keskustellen sosiaaliseen esteettömyyteen liittyvistä asioista.

5.6 Learning caféssa saadut tulokset

Learning café – menetelmän analysointiin käytettiin samoja sisällönanalyysin periaatteita kuin kyselytutkimuksen analysointiin. Kuitenkin aineiston vähäisyyden vuoksi päätettiin nämä tutkimustulokset analysoida tarkastelemalla lasten tuottamia muutamia piirroksia, sanoja ja lauseita. Tutkimustulosten perusteella voitiin todeta, että tällä menetelmällä saatiin hyvin yhteneväisiä tuloksia verrattuna kyselytutkimuksen tuloksiin. Learning café:n teemoiksi valittiin kyselytutkimuksen tuloksista

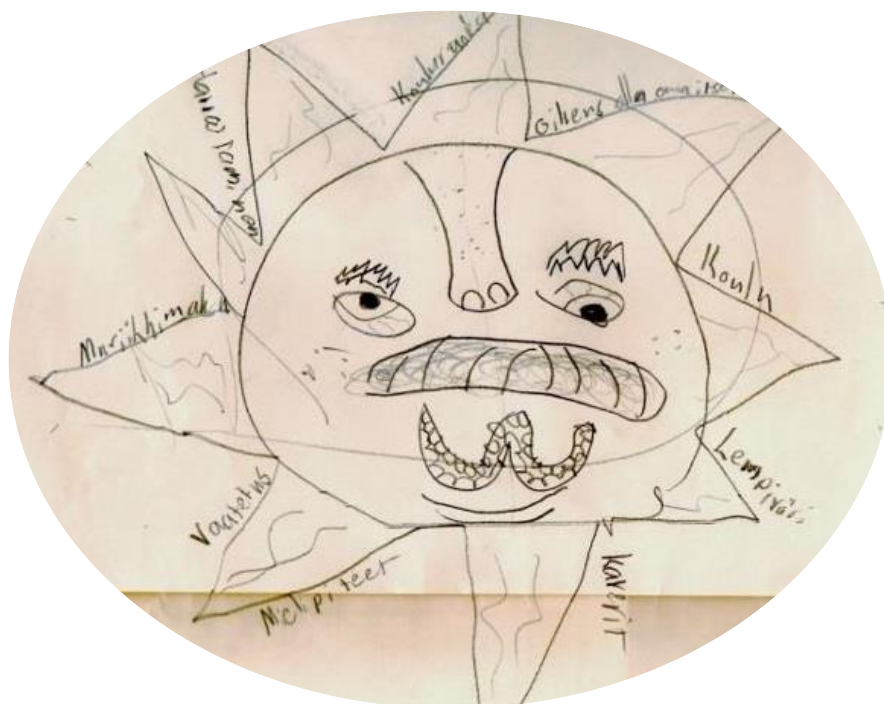
nousseet näkökulmat, joita haluttiin tarkentaa. Teemalla ”lasten mahdollisuus vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin” haettiin vastausta siihen, minkälaisia oikeuksia lapsilla on lasten näkökulmasta. Kyselytutkimuksen tulosten mukaan lasten oikeudet nousivat uudeksi sosiaalisen esteettömyyden osatekijäksi, jota haluttiin tarkastella tarkemmin. Toiseen teemaan liittyvässä kysymyksessä haluttiin tutkia lasten näkemyksiä siitä, mitä lapset voisivat tehdä omalta osaltaan, jotta ennakkoluuloja ei olisi. Kolmannella teemalla haluttiin saada lasten ideoita siihen, miten sosiaaliseen esteettömyyteen liittyviä asioita voisi käsitellä netin avulla.

Lasten näkemysten mukaan sosiaaliseen esteettömyyteen liittyvistä asioista voisi netissä kertoa tikku-ukon kuvalla (kuva 1), jolla he kuvasivat ihmisten erilaisuutta. Lapset kertoivat, että ihmisten erilaisuus on rikkaus ja kaikkien erilaisuutta tulisi kunnioittaa olemalla ystävällinen toisille. Lapset kuvasivat piirroksessa, kuinka joku voi olla silmälaseja käyttävä, toinen taas ihonvärittään erilainen ja kolmas pitkähiuksinen poika ja silti kaikki ovat keskenään kavereita. Lasten näkemysten perusteella tähän kuvaan voidaan kiteyttää sosiaalisen esteettömyyden ydinajatuksia: kaikki ovat ystäviä keskenään, toisia tulee puolustaa, ketään ei haukuta ja kaikkia tulee kohdella samanarvoisesti. Lapset toivoivat netissä tai oppitunneilla käsiteltävän myös rasismia, kiusaamisen vastaista toimintaa sekä sitä, miten hyväksyä muita.

Kuva 1. Lasten tekemä piirros sosiaalisesta esteettömyydestä

Lasten kertomusten perusteella auringon kuva sopi hyvin kuvaamaan kaikkien kolmen teeman aihetta, koska lasten näkökulmasta se kuvasti iloisuutta. Lapset liittivät sosiaalisen esteettömyyden osatekijät ilon tunteeseen. Lasten kokemusten mukaan lapset voivat vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin heidän oikeuksiensa toteutumisen kautta ja he voivat olla iloisia silloin kun saavat toteuttaa oikeuksiaan. Lapset kokivat, että lasten oikeuksiin kuuluvat kouluruoka, oikeus olla oma itsensä, koulu, lempiväri, kaverit, mielipiteet, vaatetus ja musiikkimaku (kuva 2). Lapset liittivät ilon tunteen myös siihen, että kun kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia, silloin kaikki voivat olla iloisia.

Kuva 2. Lasten tekemä piirros lasten oikeuksista

Lapset kertoivat, että ennakkoluuloja voidaan poistaa tutustumalla toiseen, puolustamalla toista, yrittämällä olla kaikkien kaveri ja pyytämällä kaikki mukaan ryhmään. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että lasten näkökulmasta ennakkoluulojen poistaminen tarkoitti sitä, että jokainen voi olla oma itsensä niin, että jokainen voi

näyttää siltä kuin haluaa. Lasten näkökulmasta ennakkoluuloja ei muodostuisi, jos ihmiset olisivat toistensa ystäviä ja pyytäisivät kaikki mukaan toimintaan.

”Yritä olla kaikkien kaveri.”

”Ulkonäöllä ei ole väliä.”

”Tutustuu ilman ennakkoluuloja.”

”Olemalla ystävä.”

”Pyytämällä toista kaveriksi.”

5.7 Sosiaalinen esteettömyys lasten näkökulmasta

Tutkimustulosten perusteella sosiaalisen esteettömyyden yhdeksi päätekijäksi nostettiin yhteisön asenteet (kuvio 5). Lasten näkökulmasta ennakkoluulot johtuvat siitä, että ei tunneta toista, ennakkoluuloja muodostetaan ihmisten ulkonäön tai sen perusteella, mitä muut kertoivat toisesta. Joidenkin lasten mielestä ihmisten toistuvat, yhteisössä ei-sallitut teot aiheuttavat ennakkoluuloja, jotka saattavat jopa pelottaa lapsia. Lasten mukaan ennakkoluulojen perusteella myös usein yleistetään asioita niin, että jos yksi ihminen tekee jotain, helposti oletetaan muiden samankaltaisten tai samannäköisten tekevän samoja asioita. Lapset kertoivat, että ennakkoluuloja voidaan välttää hyväksymällä jokainen sellaisena kuin on, tutustumalla toisiin ja ymmärtämällä muiden erilaisuutta. Moni lapsi viittasi vastauksissaan asenteiden kohdalla siihen, että ihmisten mielipiteitä ja yksilöllisyyttä tulee kunnioittaa.

Tutkimukseen osallistuneet lapset pitivät tärkeänä sitä, että lapsia kuunnellaan ja heiltä kysytään mielipidettä heitä koskevissa ja varsinkin lasten elämää muuttavissa asioissa. Lapset kokivat osallisuutensa mahdollistuvan sitä kautta, että he saavat toteuttaa oikeuksiaan. Lasten kokemusten mukaan oli tärkeää, että asioista päätetään yhdessä aikuisten kanssa. Osallisuutta lisäsi lasten näkökulmasta se, että ketään ei jätetä ryhmän ulkopuolelle ja kaikilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan ominaisuuksistaan tai taidoistaan riippumatta. Lasten näkökulmasta osallisuus koostui myös muiden lasten kanssa samojen asioiden tekemisestä. Lasten kertomusten perusteella muiden osallistumista voitiin lisätä esimer-

kiksi kutsumalla kaikki mukaan ryhmän toimintaan ja olemalla ystävällinen muille, vaikka ei tulisi kaikkien kanssa toimeen.

Toisen asemaan asettumisesta saatiin tutkimustulosten perusteella niin yhteneväisiä vastauksia, että myös se päätettiin nostaa sosiaalisen esteettömyyden päätekijäksi (kuvio 5). Lähes jokaisessa lapsen vastauksessa toisen asemaan asettumiseen liitettiin tunteet. Lapset kokivat, että toisen asemaan asettuminen tarkoitti toisen tunteista välittämistä, tunteiden ymmärtämistä ja lohduttamista. Toisen asemaan asettuminen herätti lapsissa myös positiivisia kokemuksia, koska he olivat sitä mieltä, että ihminen voi jakaa toisen kanssa myös ilon tunteita. Näin voi tuottaa mielihyvää sekä itselle että myös toiselle. Lasten vastausten perusteella voitiin tärkeäksi sosiaalisen esteettömyyden yhdeksi perusajatuksiksi nostaa se, että jokaisen pitäisi ensiksi miettiä miltä itsestä tuntuisi, jos joku kohtelisi vastaavalla tavalla tai olisi samassa tilanteessa kuin toinen. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet lapset kertoivat myös siitä, että jokaisen ihmisen tulisi olla samanarvoinen muiden kanssa, jolloin vasta näin voi asettua toisen asemaan.

Tutkimustulosten perusteella päätettiin sosiaalisen esteettömyyden osatekijöistä poistaa syrjäytymisen ehkäiseminen, koska lapset eivät tutkimuksessa viitanneet kertaakaan syrjäytymisen käsitteeseen. Lapset kertoivat yhdenvertaisuuteen kuuluvan sen, että jokaisella on oikeus olla sellainen kuin haluaa, ihmisen ulkonäkö tai ihonväri ei saa tehdä ketään alempiarvoiseksi, jokaista tulisi kohdella niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan ja ketään ei saa syrjiä erilaisuuden vuoksi. Suvaitsevaisuuden kohdalla lapset painottivat sitä, että toisen persoonaa tulisi kunnioittaa ja jokainen on tärkeä sellaisena kuin on.

Lapset liittivät ihmisten erilaisuuden kuvauksiin positiivisia ajatuksia. Lasten näkökulmasta ihmisten erilaisuus oli lahja ja elämä olisi outoa ja tylsää ilman erilaisuutta (kuvio 5). Lasten näkökulman mukaan ihmisten erilaisuus toi jokaiselle tyypillisiä omanlaisia taitoja, joita muilla ei ole. Muutamassa lapsen vastauksessa kuvattiin ihmisten erilaisuuden tarkoittavan sitä, että ihmisillä on eri asuinmaa, eri luonne tai seksuaalisuus ja ylipäätään lasten mielestä erilaisuus tarkoitti sitä, että kaikki mikä ihmisessä on erilaista kuin toisessa tarkoittaa ihmisten erilaisuutta. Tutkimustulosten perusteella toisen kohtelu tarkoitti sitä, että ymmärretään ihmisten erilaisuutta ja

osataan kunnioittaa jokaisen erilaisuutta. Lasten näkökulmasta toisten ihmisten kunnioittaminen tarkoitti sitä, että ollaan kilttejä ja kohteliaita toisille, ei loukata tai satuttaa muita ja kunnioitetaan toisten mielipiteitä. Lapset kertoivat, että muiden hyvä kohtelu tuottaa vastavuoroisesti myös itselle hyvää kohtelua.

SOSIAALINEN ESTEETTÖMYYS				
Yhteisön asenteet: *ennakko-luulojen pois-taminen *turvallisuus *toiseen tu-tustuminen *toisen yksi-löllisyyden arvostaminen *toisen mieli-piteiden arvostaminen *jokainen voi olla turvalli-sesti oma itsensä	Osallisuus, osallistuminen: *yhdessä toi-miminen *samojen asi-oiden tekemi-nen *tasavertainen mahdollisuus osallistua *lasten aito kuunteleminen *lasten oikeudet *kaikkien mu-kaan kutsumi-nen toimin-taan	Toisen asemaan asettuminen: *toisen tunteis-ta välittäminen *toisen tuntei-den ymmärtäminen *samanarvoi-suuden kokemu-nen *hyvän olon tuottaminen itselle ja muille *omien tuntei-den läpikäymi-nen ja ymmär-täminen	Yhdenvertaisuus: *suvaitsevai-suus *tasa-arvoinen kohtelu *yhteisistä asi-oista yhdessä päättäminen *toisen ajatus-ten kunnioitta-minen *toisen persoo-nan kunnioit-taminen	Erilaisuuden hyväksyminen: *toisen kohte-lu *toisen tapo-jen ja kulttuu-rin kunnioit-taminen *toisen mieli-piteiden kun-nioittaminen *erilaisuuden arvostaminen rikkautena *sen huomi-oiminen, että erilaisuus ei ole aina oma valinta

Kuvio 5. Alakouluikäisten lasten näkemykset sosiaalisesta esteettömyydestä tutkimustulosten perusteella (opinnäytetyön tekijän laatima)

6 VERKKO-OPETUSPAKETIN SISÄLTÖ

Verkko-opetuspaketista (kuviot 6) haluttiin saada esteettömyysperiaatteiden mukaisesti kaikille saavutettavissa oleva, selkeä, helposti luettava. Lisäksi haluttiin, että linkkien kautta pääsee hakemaan lisää tietoa. Opetuspaketin alkuun laitettiin lyhyesti eri lähteistä kerättyä tietoa sosiaalisesta esteettömyydestä ja tutkimustulosten perusteella laadittu kaavio, joka kuvaa alakouluikäisten lasten näkemyksiä sosiaalisesta esteettömyydestä. Tämän alle laitettiin otteita tutkimustuloksista sekä suoria lainauksia lasten vastauksista, jotka kuvastavat keskeisesti sitä, mitä sosiaalinen esteettömyys tarkoittaa heidän näkökulmastaan. Verkko-opetuspaketin sisältöä suunniteltaessa ajateltiin, että suorien lainausten kautta voidaan paremmin avata vaikeasti lähestyttävää sosiaalisen esteettömyyden käsitettä. Suoria lainauksia ja tutkimustuloksia voidaan käyttää apuna oppitunneilla. Lasten kanssa voidaan pohtia esimerkiksi toteutuvatko sosiaalisen esteettömyyden tekijät oppilasryhmässä ja mitä lapset voisivat itse tehdä, jotta näitä tekijöitä voidaan toteuttaa arjessa. Lasten kanssa voidaan myös avata joitain käsitteitä, esimerkiksi mitä lasten mielestä tarkoittaa yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus, ihmisten erilaisuus tai ennakkoluulot.

Seuraavaksi verkko-opetuspaketissa kuvattiin lasten piirtämän auringon ja tikkuukkojen avulla sosiaalisen esteettömyyden ydinajatuksia. Kuvien ideana oli, että ne toimivat vihjeenä siitä, miten lasten on helpompi kertoa kuvissa sellaisia vaikeita asioita, joita on hankala pukea sanoiksi. Myös lapset itse voivat käyttää kuvia apuna esimerkiksi miettimällä, miten itse nimeäisivät auringon säteitä uudelleen tai minkälaisen kuvan he piirtäisivät ihmisten yhdenvertaisuudesta tai tasa-arvoisuudesta. Tämän jälkeen kerrottiin lasten näkemyksiä siitä, miten sosiaaliseen esteettömyyteen liittyviä asioita voisi käsitellä koulussa. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat sitä mieltä, että oppitunnilla voisi:

- *”kysyä kaikkien mielipiteitä asioista, sitten voisi kuulla erilaisia vastauksia.”*
- *”olla tunti, jossa vaikkapa jaettaisiin ihmiset kategorioihin. Näin huomattaisiin, että ihmiset ovat erilaisia.”*

- ”oppitunnilla kaikki vastaavat erilaisesti, joten silloin näkee miten toinen ajattelee. Netissä taas lapset löytävät paljon mielipiteitä ja niissäkin näkee ihmisten erilaisuuden ja toisen ajattelutavan.”
- ”puhumalla vapaasti muiden kanssa omista ajatuksistaan ilman, että kukaan nauraisi kenenkään mielipiteelle.”
- ”käsitellä rasismia, kiusaamisen vastaista toimintaa, miten hyväksyä muita ja mikä on yhteisössä sallittua.”

Loppuun liitettiin internet-osoitteita (liite 5), joiden kautta nettiopetuspaketin käyttäjät voivat hakea lisää tietoa ja löytää ideoita esteettömyyteen liittyvien asioiden käsittelemiseen lasten kanssa.

1. Mitä on sosiaalinen esteettömyys?

*eri lähteistä kerättyä teoriatietoa lyhyesti ja tutkimustulosten perusteella laadittu sosiaalisen esteettömyyden kaavio (kuvio 5)

2. Vinkkejä oppitunnilla pohdittaviin asioihin:

*otteita tutkimustuloksista, jotka helpottavat sosiaalisen esteettömyyden pohtimista lasten kanssa

*keskustelun vinkiksi ideoita: voidaan avata muutamia käsitteitä, esim. yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus, ihmisten erilaisuus ja osallisuus tai keskustella tutkimustuloksista nousseista sosiaalisen esteettömyyden tekijöistä (esim. toteutuvatko ne omassa ryhmässä)

3. Learning café – menetelmällä saatuja tuloksia:

*tutkimustuloksena tuotettuja lasten piirtämiä kuvia sosiaalisesta esteettömyydestä (kuvat 1 ja 2)

*vinkkejä siihen, miten kuvia voi hyödyntää lasten kanssa työkenneltäessä

4. Lasten toiveita siitä, miten sosiaaliseen esteettömyyteen liittyviä asioita voidaan käsitellä oppitunnilla:

*tutkimustuloksista poimitut suorat lasten kertomat asiat

5. Lisää tietoa ja ideoita voi etsiä:

*internet-osoitteita

Kuvio 6: Verkko-opetuspaketin luonnos

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Lasten ja nuorten tutkimus herättää ainutlaatuisia eettisiä kysymyksiä. Lapsia on perinteisesti pidetty haavoittuvampina kuin aikuisia, koska heillä ei ole valtuuksia osallistua päätöksentekoon monimutkaisissa asioissa, kuten esimerkiksi tutkimukseen osallistumisessa. Tämä haavoittuvuus tarkoittaa, että muut (vanhemmat, huoltajat, terveydenhuollon ammattilaiset, kouluttajat) luottavat siihen, että he toimivat lasten edun mukaisesti ja tekevät sen vuoksi päätöksiä heidän puolestaan. (ResearchEthics.ca. 2013.) Sekä tutkimuseettisten että lainsäädännöllisten syiden vuoksi lapsen osallistumisesta tutkimukseen sovitaan aina huoltajan kanssa. Lapsen kvalitatiivinen haastattelu toteutuu siten aina vähintään ”kolmiosuhteessa”. Huoltaja on luvan vuoksi osallisena tutkimuksessa, vaikka hän ei olisi itse sen informanttina. Hänellä voi olla myös omia toiveita ja pyrkimyksiä lapsen osallistumisesta. (Alasuutari 2009, 147.)

Riittävä tieto tutkimuksesta ja haastattelusta on tärkeää myös lapsen näkökulmasta. Lapsella on omat odotuksensa siitä, millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä siitä seuraa, kun häntä haastatellaan. Onkin tärkeää, että tutkija kertoo lapselle mahdollisimman ymmärrettävästi, mistä tutkimuksessa on kyse, mikä on haastattelijan rooli suhteessa tutkimuksen muihin osapuoliin ja miten lapsen kertomia tietoja säilytetään. Tämä on tutkimusetiikkaan kuuluva perusasia, jota ei ole syytä unohtaa sillä perusteella, että lapsen vanhemmalle on tiedotettu tutkimuksesta riittävästi. (Alasuutari 2009, 147.) Todellisia ja rehellisiä vastauksia saa kohderyhmältä erityisesti silloin, kun vastaajia ei yksilöidä ja heidän nimettömyytensä taataan. Vastaajien on tiedettävä tämäkin yksityiskohta. Jokaisessa kohderyhmässä on lisäksi ymmärrettävä oma osuutensa tutkimuksessa tai kehittämisessä ja pystyttävä tekemään järkeviä ja kypsä arviointeja. (Moilanen ym. 2009, 48.) Tutkimukseen osallistumisen tulee olla aina vapaaehtoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2012, 49).

Tutkimuksen tekemiseen kysyttiin kirjallinen lupa kunkin lapsen huoltajilta ja heiltä kaikilta saatiin takaisin allekirjoitettu suostumus. Huoltajilta ei tullut toiveita lastensa

tutkimukseen osallistumisen tai tutkimuksen teon suhteen. Ennen kyselyn tekemistä lapsille käytiin luokassa kertomassa, miksi tutkimus tehdään ja miten lasten antamia tietoja tullaan tutkimuksessa käyttämään. Lapsille kerrottiin myös, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, siihen vastataan nimettömänä ja aineistonkeruulomakkeet hävitetään tutkimuksen valmistuttua eikä lasten osuutta voida mitenkään tunnistaa lopullisesta työstä. Samat asiat kerrottiin lasten huoltajille lupasuostumuksessa ja koulun rehtorille ja opettajalle suullisesti.

Tutkimuksellisen osuuden luotettavuuden arviointiin käytettiin laadullisen tutkimuksen luotettavuusmenetelmiä. Kehittämistutkimusta tekevän on syytä muistaa se, että kyseessä on kaksi prosessia eli kehittämistyö ja tutkimustyö. Tutkimustyössä käytetään tutkimuksen ja tieteen luotettavuustarkastelua ja menetelmiä. Kehittämistyö etenee omien prosessiensa ja lainalaisuuksiensa mukaan, mutta näissäkin prosesseissa vaikuttavat taustalla tieteellisyys ja tutkimustyön menetelmät. Kehittämistutkimus ei ole oma itsenäinen tutkimusotteensa, sillä kyseessä on useamman tai monen menetelmän yhdistelmä tai tutkimusstrategia, jolla kohdetta kehitetään tai ongelma poistetaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että luotettavuus arvioidaan kunkin käytetyn menetelmän omilla luotettavuuskriteereillä. (Kananen 2012, 161–166.) Tutkimustietojen käsittelyssä kaksi keskeistä käsitettä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tuloksia julkistettaessa on siis huolehdittava siitä, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu. Tutkijan on analyysivaiheessa toimittava siten, ettei esimerkiksi litteroidussa haastattelussa ole nähtävissä tutkittavien oikeita nimiä. Laadullisessa tutkimuksessa on tuotava esiin, miten esitetyt tulokset on saatu. Pelkkä tulosten esittäminen ilman kuvausta analyysistä ei siis riitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2012, 23.)

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä, eli toisin sanoen uskottavuutta ja vakuuttavuutta, voidaan parantaa kriittisellä ja arvioivalla työasenteella. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi on kokonaisvaltaista kriittistä tarkastelua. Harkitsemalla tutkimusprosessin elementtejä ja vaiheita sekä kuvaamalla aineiston syntyminen ja empirian hankkimisessa, purkamisessa ja analysoimisessa käytetyt periaatteet mahdollisimman hyvin voidaan lisätä tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta. Luotettavuuden arviointi mahdollistuu suhteuttamalla tulokset tutkimusongelmiin ja niiden ratkaisemiseksi käytettyihin menetelmiin eli tarkastelemalla tutkijan tutkimusretkeä kokonaisuudessaan vaihe vaiheelta ja pohtimalla, onko reitti ollut sopiva halutun pää-

määrän tavoittamiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2012, 26–27.) Kehittämistutkimuksen ja laadullisen tutkimuksen arvioitavuuden välillä ei ole eroa. Arvioitavuutta voidaan käyttää kehittämistutkimuksessa, mutta myös kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Arvioitavuus on lähellä dokumentaatiota. (Kananen 2012, 173.)

Tutkimuksen jokaisen vaiheen toteuttamista mietittiin kriittisesti niin, että vaiheet toteutettiin lasten näkökulmasta katsottuna eettisesti ja luotettavasti. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa pyrittiin tarkasti dokumentoimaan tutkimusprosessin eteneminen ja siinä tarkasteltiin tulosten toteutumista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Tutkimuksen luotettavuutta lisättiin käyttämällä tulosten kertomisessa suoria lainauksia lasten kertomasta. Tutkimustulosten luotettavuuden lisäämiseksi lasten vastaukset luettiin moneen kertaan ennen analyysin tekemistä. Kaikki saatu tutkimusaineisto käsiteltiin luottamuksellisesti eikä tutkimukseen osallistuvien lasten osuutta voitu tunnistaa lopullisesta työstä. Tutkimuksen tekijä oli itse paikalla tekemässä lasten kyselyn ja learning café – menetelmällä toteutetun oppitunnin. Näin lapsille voitiin kertoa, mistä tutkimuksessa oli kyse ja samalla heille annettiin mahdollisuus tehdä kysymyksiä tutkimuksen tekijälle. Learning café – menetelmän periaatteet ja tarkoitus käytiin yhdessä läpi lasten kanssa ja samalla kerrottiin myös, miten oppitunnin tuotoksia on tarkoitus käyttää. Kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset antoivat suullisen luvan käyttää piirroksia nettiopetuspaketissa ja opinnäytetyössä.

Tieteen luotettavuuskäsitteet ovat reliabiliteetti (tutkimustulosten pysyvyys) ja validiteetti (oikeiden asioiden tutkiminen). Reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tutkimustulosten pysyvyyttä eli sitä, että jos tutkimus toistetaan, saadaan samat tulokset. Validiteetti tarkoittaa oikeiden asioiden tutkimista. Luotettavuusmittarit eivät sovellu hyvin sellaisenaan laadulliseen tutkimukseen ja yhteiskuntatieteisiin, joissa tutkimuskohteena on ihminen sellaisenaan tai erilaisina ryhminä. Ihminen ei aina toimi samalla tavalla, ja järkevyyks eli rationaalisuus on usein kaukana, jolloin sattuma vaikuttaa ilmiöön. (Kananen 2012, 172–173.) Tässä tutkimuksessa näitä luotettavuusmittareita ei voitu sellaisenaan käyttää, koska kyseessä oli laadullinen tutkimus. Tulosten perusteella voitiin kuitenkin todeta, että tutkimukseen saatiin riittävä määrä vastauksia, koska tuloksissa alkoivat lopulta toistua samat lasten näkemykset sosiaalisesta esteettömyydestä. Myös validiteetti toteutui, koska tutkimustulosten perusteella voitiin tuottaa uutta tietoa sosiaalisesta esteettömyydestä lasten näkökulmasta.

7.2 Tutkimustulosten tarkastelua ja jatkotutkimuksen aiheita

Koska sosiaalisesta esteettömyydestä löytyi vähän aiempaa tutkittua tietoa alakouluikäisten lasten näkökulmasta, oli opinnäytetyön tekijälle välttämätöntä koota yhteen teorian tiedosta nousevia sosiaalisen esteettömyyden keskeisimpiä tekijöitä (kuviokuva 1). Kuvion pohjalta oli helpompi hahmottaa vähän tutkittu asia ja sen jälkeen laatia lasten kyselylomake. Lasten tutkimus asetti kuitenkin omat vaatimuksensa kyselylomakkeen laadinnalle. Kohderyhmän tuntemus on tärkeää, koska kysymykset muotoillaan aina tavalla, joka on vastaajalle tuttu. Sanoja tulee käyttää yksiselitteisesti, kysymysten johdonmukaisuus helpottaa vastaamista ja samaa asiasisältöä koskevat kysymykset kannattaa ryhmitellä kokonaisuuksiksi. (Vilka 2005, 86–87.) Lasten kyselylomake pyrittiin saamaan mahdollisimman konkreettiseksi, selkeäksi ja helposti vastattavaksi, jotta saataisiin aiheeseen riittävä määrä vastauksia. Kyselylomakkeen kysymykset ryhmiteltiin teoriasta nousevien teemojen mukaan ja niihin liitettiin esimerkkejä, joilla pyrittiin konkretisoimaan vaikeasti lähestyttäviä asioita. Kyselylomake, jossa käytettiin avoimia kysymyksiä toimi hyvin lasten tutkimuksessa, koska vastauksia saatiin paljon. Vain kaksi lasta yhdeksästätoista ilmoitti kyselylomakkeessa, että kysymykset olivat liian vaikeita viidesluokkalaisille.

Myös learning café – menetelmällä pidetyn oppitunnin teemat piti hyvin tarkkaan suunnitella konkreettisiksi niin, että lasten olisi helppo vastata vaikeasti lähestyttäviiin asioihin. Menetelmällä saatiin kuitenkin vähän tutkimustuloksia. Pohdittavaksi jäi, olisiko tällä menetelmällä saatu enemmän tuloksia, jos se olisi pidetty isommalle ryhmälle ja olisiko kysymysten teemoista pitänyt tehdä vielä konkreettisempia. Vastauksia olisi voitu saada paremmin, jos lapsilla olisi ollut enemmän aikaa pohtia vastauksiaan, mutta koska menetelmä tehtiin yhden oppitunnin aikana, ei teemakysymyksiä voitu esittää kolmea enempää. Tutkimuksen tekijälle jäi kuitenkin positiivinen kokemus learning café – menetelmän pitämisestä lapsille, koska he osallistuivat mielenkiinnolla oppituntiin ja innostuivat erityisesti piirrosten kautta tuottamaan ideoita. Ainoastaan tulosten analysointi koettiin vaikeaksi, koska oli analysoitava vain muutamia piirroksia, sanoja ja lauseita.

Tutkimustuloksista voitiin useassa kohdassa löytää yhteneväisyyksiä teorian tiedon kanssa. Vartiainen-Oran (2007, 16) mukaan erilaisten ilmiöiden taustan ymmärtämi-

nen helpottaa sietämään erilaisia kulttuureja ja tapoja. Sietäminen tarkoittaa, että ymmärretään tapojen syitä, mutta silti kaikkea ei tarvitse hyväksyä. Myös lapset liitivät erilaisuuden hyväksymiseen samankaltaisia ajatuksia. Lasten näkemysten mukaan kaikkea ei tarvitse hyväksyä, mutta silti voi ymmärtää toisen kulttuuria ja persoonaa. Lapset kokivat erilaisuuden rikkautena ja monen ihmisen tapana toimia. Myös moninaisuusajattelun mukaan ihmisten erilaisuus nähdään voimavarana; on monta oikeaa tapaa ajatella ja toimia (Vartiainen-Ora 2007, 18–19).

Lasten osallistumista yhteiskunnan toimintaan pyritään tukemaan vuorovaikutteisella suunnittelulla (Horelli 2006, 75). Lapset kuvasivat samoin toimintaan osallistumisen muodostuvan mahdollisuudesta ilmaista mielipiteitä ja tulla kuulluksi. Markkasen (2013, 180) mukaan yhdenvertainen esteetön ympäristö tarkoittaa sitä, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia tasavertaisesti muiden kanssa. Tässä tutkimuksessa saatiin samankaltaisia tuloksia, koska lasten kertomusten perusteella yhdenvertaisuus tarkoitti jokaisen tasavertaista kohtelua. Lasten näkökulmasta yhteisön asenteet muodostuvat monella eri tavalla, esimerkiksi uskomusten välittämän tiedon kautta (ks. esim. Erwin 2005, 34–36).

Tutkimustulosten perusteella voitiin päätellä, että sosiaalinen esteettömyys muodostuu lasten näkökulmasta läheisesti toisiinsa liittyvistä käsitteistä, joita olisi voitu liittää useamman eri päätekijän alle. Tutkimuksessa voitiin kuitenkin löytää eroja eri sosiaalisen esteettömyyden päätekijöiden välille. Lasten näkökulmasta esimerkiksi toisen asemaan asettumiseen liittyi vahvasti tunteiden kokeminen, kun taas asenteet liittyivät ensivaikutelmiin ja luuloihin uusista tuttavuuksista. Jokaiseen päätekijään löydettiin uusia näkökulmia verrattuna teorian tietoon. Esimerkiksi osallisuuden tekijään löydettiin lasten oikeudet ja yhdenvertaisuuden tekijään ihmisten persoonan kunnioittaminen. Erilaisuuden hyväksymiseen löydetty uusi näkökulma puolestaan oli se, että erilaisuus ei ole aina oma valinta.

Opinnäytetyön aihe oli tärkeä, koska sosiaalisesta esteettömyydestä alakouluikäisten lasten näkökulmasta ei juuri löytynyt aikaisempaa tutkimusta. Opinnäytetyössä onnistuttiin vastaamaan tavoitteisiin eli siinä tuotettiin uutta tietoa lasten näkökulmasta ja kehitettiin hankkeelle nettiopetuspaketti. Konstruktiivinen tutkimusote sopi hyvin tämäläntyypiseen kehittämismalliin, jossa haluttiin tutkia lasten kokemuksia. Opin-

näytetyöprosessin edetessä todettiin, että koko konstruktiiivinen tutkimusprosessi olisi ollut liian laaja yksistään tehtäväksi opinnäytetyön tekijälle, joten siitä päätettiin toteuttaa vain prosessin kolme ensimmäistä vaihetta.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, toteutuvatko tutkimustuloksena saadut, sosiaalisen esteettömyyden tekijät alakouluikäisten lasten näkökulmasta käytännön arjessa. Jatkotutkimuksena voidaan selvittää myös, poikkeavatko yläkouluikäisten käsitykset sosiaalisesta esteettömyydestä alakouluikäisten käsityksistä. Tässä tutkimuksessa ei löydetty sosiaalisen esteettömyyden yhtäläisyyksiä syrjäytymisen käsitteelle, joten jäätiin pohtimaan sitä, mitä lapset tarkoittavat syrjäytymisellä, miten lasten näkökulmista sitä voitaisiin ennaltaehkäistä ja liittävätkö lapset sen sosiaaliseen esteettömyyteen? Se olisi tärkeä jatkotutkimusaihe, koska lasten ja nuorten syrjäytymisestä puhutaan nykyään paljon, mutta onko aikuisilla käsitystä siitä, mitä se lasten mielestä tarkoittaa?

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2009. Mikä rankentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 145–162.
- Aunola, U., Lillberg, E. & Miettinen, K. 2008. Saavutettavuus ja erilaiset kulttuurit. Teoksessa S. Eskola, L. Metsola, K. Miettinen, L. Piha, M-L Rahikkala, & U. Ruuskanen (toim.) Kaikille yhteiseen ammatilliseen oppilaitokseen: puheenvuoroja esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Helsinki: Invalidiliton julkaisuja M.7, 46–48. Viitattu 9.11.2013. <http://www.esteetonamis.fi/>
- Design for All Foundation 2013. What is design for all? Viitattu 10.10.2013. <http://www.designforall.org/en/dfa/dfa.php>
- Ekholm, E. 2009. Monimuotoisuus ja esteettömyys: näkövammaisten asiantuntijoiden työelämäkokemuksia. Helsinki: Multiprint.
- Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Helsinki: WSOY.
- Esteetön amis www-sivut. 2012. Kaikille yhteinen ammatillinen oppilaitos: asenteet vaikuttavat opetuksen saavutettavuuteen ja opiskelijan kohtaamiseen. Viitattu 26.8.2013. http://www.esteetonamis.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=92:asenteet-vaikuttavat-opetuksen-saavutettavuuteen-ja-opiskelijan-kohtaamiseen&catid=37:johdanto-asenteellinen-psykkinen-ja-sosiaalinen&Itemid=57
- Haarni, I. 2006. Keskeneräistä yhdenvertaisuutta: vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Helsinki: Stakes.
- Habib, H. 2009. Nuorten muuttajien leimaaminen. Työn kohteet ja tekijät – kenelle toimintaa ja kenen kanssa töitä tehdään? Teoksessa P. Harinen, V. Honkasalo, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 44–48.
- Helavirta, S. 2007. Lapset, survey ja hyvinvointi: metodologisia haasteita ja mahdollisuuksia. Janus 1, 19–34.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, M., Koskimies, H. & Pirttimaa, R. 2009. Erillisyydestä yhteisyyteen. Teoksessa M. Hirvonen (toim.). Esteettömyydellä osallisuuteen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 2. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 12–18. Viitattu 10.11.2013. <http://erityisopettaja.fi/esteettomyydella-osallisuuteen-jyvaskylan-ammattikorkeakoulussa>

Horelli, L. 2006. Lapset ja nuoret osallistujina. Teoksessa L. Karlsson (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes, 69–76.

Innokylän www-sivut. 2013. Viitattu 9.11.2013. <https://www.innokyla.fi/>

Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: verkostotyöskentely sosiaali- ja terveystalalla. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Viitattu 15.11.2013. http://verkostojohtaminen.fi/?page_id=43

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäyteyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Karinharju, K. 2014. SAMK Esteettömyys. Tietoa, koulutusta ja tulosta. Sarja B, Raportit 1/2014. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori. (Ilmestymässä.)

Karlsson, L. 2006. Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: L. Karlsson (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes, 8–17.

Kempainen, E. 2010. Sosiaaliset mahdollisuudet ja esteettömyyspolitiikka. Teoksessa: H. Hiilamo & J. Saari (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, 135–154.

Kohtamäki, M. & Uusitalo, K. 2011. Konstruktivisen tutkimusotteen rooli menetelmien kentässä. Teoksessa: P. Juuti, & A. Puusa (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint, 281–293.

Kupias, P. 2007. Kouluttajana kehittyminen. Helsinki: Yliopistopaino.

Laaksonen, E. 2005. Esteetön opiskelu yliopistossa. Opetusministeriön julkaisuja 2005:6. Helsinki: Yliopistopaino.

Laitinen, M. & Nurmi, K. E. 2013. Vapaan sivistystyön esteettömyyden kehitysnäkymät. Teoksessa: M. Laitinen. Miksi joka paikkaan pitää päästä? Helsinki: Kansanvalistusseura, 20–42.

Leino, S. & Rouvinen-Wilenius, P. 2010. Terveiden edistäminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka. Teoksessa: H. Hiilamo & J. Saari. Hyvinvoinnin uusi politiikka- johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, s. 231–249.

Lukka, K. 2006. Konstruktivinen tutkimusote: luonne, prosessi ja arviointi. Teoksessa: E. Henttonen, M-L. Kakkuri-Knuutila & K. Rolin (toim.) Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus, 111–133.

Markkanen, M. 2013. Valintoja kehittämistyön taustalla. Teoksessa: M. Laitinen. Miksi joka paikkaan pitää päästä? Helsinki: Kansanvalistusseura, 179–196.

Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOY pro.

- Nordlund, M. 2005. Erilainen opiskelija ammattikorkeakoulussa. Kever 2. Viitattu 11.10.2013. <http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/view/882/731>
- Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas: mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja O. 39. Helsinki. Viitattu 10.11.2013. http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/julkaisuja/oppaita_ ja_ suunnitteluohjeita/esteettomyysopas_ -_ mita_ miksi_ miten/
- Puupponen, H. & Vehmas, S. 2008. Saavutettavuus, esteettömyys ja inklusiivinen koulu – teoreettista tarkastelua. Teoksessa: S. Eskola, L. Metsola, K. Miettinen, L. Piha, M-L. Rahikkala & U. Ruuskanen (toim.) Kaikille yhteiseen ammatilliseen op- pilaitokseen: puheenvuoroja esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Helsinki: Inva- lidiliiton julkaisuja M.7, 12–14. Viitattu 10.11.2013. <http://www.esteetonamis.fi/>
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- ResearchEthics.ca. 2011. What is Research Ethics and why is it Important? Viitattu 4.2.2013. <http://www.researchethics.ca/children-and-youths.htm>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2012. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen Yliopisto. Viitattu: 3.2.2013. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Sisäasiainministeriö 2011. Kop, kop – Pääseekö sisään. Yhdenvertaisen järjestötoi- minnan opas urheilu- ja nuorisjärjestöille. Sisäasiainministeriön julkaisut 28. Viitat- tu 27.8.2013. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/655/fid/1279>
- Sjöroos, M. 2010. Myötätunto: ole läsnä, elä mukana. Juva: Minerva Kustannus Oy.
- Sosiaaliportin www-sivut. 2012. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 27.8.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/hallinto- poliitiikka/rakenteellinen-vaikuttaminen/esteeton-ymparisto/>
- Suni, L. 2013. Kansalaisopistojen esteettömyys opiskelijoiden kokemana. Teoksessa M. Laitinen (toim.) Miksi joka paikkaan pitää päästä. Helsinki: Kansanvalitusseura, 128–143.
- Suonpää, M. 2013. Constructing an Opportunity Centred Collaborative Learning Model through and for Entrepreneurship. University of Jyväskylä. Studies in Busi- ness and Economics 120. Viitattu 10.10.2013. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/40740>
- Tahkokallio, P. 2004. Tosi maailma käytettäväksi ja saavutettavaksi. Viitattu 11.10.2013. <http://appro.mit.jyu.fi/essikurssi/dfa/t2/>

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2012. Eriarvoisuuden juuret ovat lapsuudessa. Viitattu 7.11.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/elamankulku/lapset-ja-perheet

Teräs, M. 2013. Kulttuurinen esteettömyys. Teoksessa: M. Laitinen. Miksi joka paikkaan pitää päästä? Helsinki: Kansanvalistusseura, 95–112.

Työkalupakin www-sivut. 2013. Viitattu 9.11.2013. <http://www.tyokalupakki.net/pages/index.php?id=83&pid=11>

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle, 3. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.

Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE). 2001. Oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo suomalaisessa terveydenhuollossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Viitattu 11.11.2013. <http://www.etene.fi/aineistot/julkaisut>

Vartiainen-Ora, P. 2007. Erilaisuus sallittu: perehdymme monimuotoisuuteen - käsikirja työhön perehdyttäjälle ja työyhteisölle. Petmo-hanke. TummaVuoren kirjapaino. Viitattu 9.11.2013. <http://www.tyoelamanverkko-opisto.fi/petmo/linkit.htm>

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yhdenvertaisuuslaki. 2004. L. 20.1.2004/21.

PORIN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetusvirasto

Koulutoimenjohtaja

Kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintasääntö
Tutkimusluvan myöntäminen

Päätöspöytäkirja
§ 88/2013

Päätöspvm
20.3.2013

ASIA: Tutkimusluvan myöntäminen Ritva Rantaselle

ESITYS: Ritva Rantanen opiskelee Satakunnan ammattikorkeakoulussa hyvinvointiteknologian (ylempi AMK) koulutusohjelmassa. Anoja pyytää lupaa tehdä opinnäytetyöhön liittyvän tutkimuksen aiheesta "Sosiaalisen esteettömyyden edistäminen kouluikäisten parissa nettioppimisympäristön avulla".

Kehittämistyön tutkimuksellisessa osuudessa tarkoituksena on selvittää lasten kokemuksia yhdenvertaisuudesta, erilaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta sekä selvittää, mitkä ovat lasten näkökulmista ne keinot, joilla sosiaalista esteettömyyttä voidaan edistää nettiopetuspaketin avulla. Tavoitteena on, että kehittämistuotosta, nettiopetuspakettia, opettajat voivat hyödyntää oppitunneilla sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi. Tutkimus suoritettaisiin **Käppärin** koulun yhdelle viidennen luokan oppilasryhmälle kevään ja syksyn 2013 aikana.

PÄÄTÖS: Lupa em. kyselyn suorittamiseen Ritva Rantaselle myönnetään.

Lupa edellyttää **Käppärin** koulun rehtorin, ko. luokan opettajan ja vanhempien suostumusta.

ALLEKIRJOITUS:

Jari Leinonen
Koulutoimenjohtaja

LIITE: Oikaisuvaatimusohje

Hyvä oppilaan huoltaja!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa Porissa hyvinvointiteknologian (ylempi AMK) koulutusohjelmassa. Teen opinnäytetyönäni kehittämistyön Satakunnan ammattikorkeakoulun interaktiivinen verkko-oppimis- hankkeeseen, jossa esteettömyys toimii teemana kehitettävälle nettisivustolle. Opinnäytetyöni aiheena on sosiaalisen esteettömyyden edistäminen kouluikäisten parissa nettioppimisympäristön avulla.

Kehittämistyön tutkimuksellisessa osuudessa selvitetään lasten kokemuksia yhdenvertaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta sekä selvitetään, mitkä ovat lasten näkökulmista ne keinot, joilla erilaisuuden hyväksymistä voidaan edistää verkko-opetuspaketin avulla. Kehittämistyössä tuotetaan tietoa verkko-opetuspakettiin, jota opettajat voivat hyödyntää oppitunneilla sosiaalisen esteettömyyden edistämiseksi. Opinnäytetyön aineiston kerääminen toteutetaan kyselylomakkeiden avulla. Lapset kirjoittavat nimettöminä avoimiin kysymyksiin kokemuksiaan suvaitsevaisuudesta kevään 2013 aikana yhdellä äidinkielen oppitunnilla. Kaikki saamani tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä lasten osuutta voidaan tunnistaa lopullisesta työstä.

Pyydän suostumustanne siihen, että lapsenne voisi osallistua opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Jos annatte luvan osallistumiseen, pyydän ystävällisesti palauttamaan alla olevan suostumuksenne luokanopettajalle. Tutkimukseen on koulutoimenjohtajan sekä koulun rehtorin lupa. Vastaan mielelläni kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

Ritva Rantanen

.....
.....

Annan suostumukseni siihen, että _____ voi osallistua opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Päiväys/ Huoltajan allekirjoitus

Hei!

8.4.2013

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja opinnäytetyöni aihealueena on kehittää nettiin opetuspaketti, jonka avulla voidaan edistää yhdenvertaisuutta oppilaiden parissa. Olen kiinnostunut kuulemaan lasten omia mielipiteitä, koska lasten elämää koskevia asioita kysytään liian harvoin lapsilta itseltään. Haluaisin tietää sinun kokemuksia ja ajatuksia yhdenvertaisuudesta ja erilaisuuden hyväksymisestä. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja käsittelen kaikki vastaukset luottamuksellisesti. Vain minä luen vastaukset ja kun tutkimus on valmis, vastauksenne hävitetään. Vastaat kyselyyn nimettömänä, joten sinua ei voida tunnistaa vastauksista.

Vastaa kyselyyn kirjoittamalla vapaasti ajatuksia ja havaintoja kysymyksen jälkeen olevaan tyhjään tilaan. Saat tarvittaessa käyttää lomakkeen kääntöpuolta. Kaikki vastaukset ovat oikeita; tärkeintä on se, mitä sinä itse ajattelet kysytyistä asioista. Voit kysyä minulta neuvoa, jos jokin asia askarruttaa.

Tyttö_____ Poika_____

1. Mitä tarkoittaa ihmisten ennakkoluulo toista ihmistä kohtaan? (Voit miettiä esimerkiksi, miksi joihinkin ihmisiin suhtaudutaan ennakkoluuloisesti, mistä ennakkoluulot johtuvat ja mitä lapset voivat tehdä omalta osaltaan, jotta ennakkoluuloja ei olisi?)
2. Mitä tarkoittaa toisen asemaan asettuminen? (Voit miettiä esimerkiksi, miksi toisten ihmisten tunteista pitää välittää tai miten esimerkiksi toivoisit muiden suhtautuvan sinuun, jos olet iloinen tai surullinen?)
3. Mitä tarkoittaa se, että lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin? (Voit miettiä esimerkiksi, missä asioissa aikuisten tulisi kuunnella lapsia?)
4. Miten lapset voisivat kannustaa muita lapsia osallistumaan ryhmään? (Voit miettiä esimerkiksi, mitä lapset voisivat tehdä, että kukaan ei jäisi ryhmän ulkopuolelle?)
5. Mitä tarkoittaa, että kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti? (Voit miettiä esimerkiksi, mitä lapset voisivat tehdä, jotta kaikilla olisi hyvä olla esimerkiksi koulussa?)
6. Mitä tarkoittaa, että jokainen voi olla oma itsensä? (Voit miettiä esimerkiksi, miksi jokainen ihminen on tärkeä sellaisena kuin on?)
7. Mitä tarkoittaa toisen ihmisen kunnioittaminen? (Voit miettiä esimerkiksi, miten toisia ihmisiä tulisi kohdella?)
8. Mitä tarkoittaa ihmisten erilaisuus? (Voit miettiä esimerkiksi, millaiset asiat tekevät ihmisistä erilaisen, miksi toisten ihmisten erilaisuus on hyväksyttävää ja toisten ei ja mitä myönteistä erilaisuus tuo elämään?)
9. Kerrotko, miten esimerkiksi netissä tai oppitunnilla voisi käsitellä ihmisten erilaisuuteen liittyviä asioita? (Voit vapaasti ideoida.)
10. Tuleeko mieleesi jotain muuta, mitä haluaisit kertoa kyselyyn liittyen?

KIITOS VASTAUKSESTASI! ☺ ☺

Learning cafén teemakysymykset:

1. Ennakkoluulot johtuvat esimerkiksi siitä, että ihmiset eivät tunne toista tarpeeksi hyvin. Mitä lapset voisivat tehdä omalta osaltaan, jotta ennakkoluuloja ei olisi? (Miten esimerkiksi toisen erilaisuutta voisi hyväksyä?)
2. Lasten mahdollisuus vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin tarkoittaa, että myös lapsella on oikeuksia. Mitä ovat mielestäsi lasten oikeudet?
3. Jos sinä saisit suunnitella nettiin sivuston, jossa käsitellään lasten yhdenvertaisuutta, erilaisuuteen liittyviä asioita ja lasten oikeuksia, minkälaisen sivuston tekisit? (Mitä asioita sivustolla voisi käsitellä?)

Opetuspakettiin liitettäviä internet-osoitteita:

<http://www.eesteeton.fi/portal/>

<http://www.ihmisoikeudet.net/>

<https://www.innokyla.fi/>

<http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/esteettomyys/>

<http://www.jelli.fi/>

http://www.lastensivut.fi/index.php/teemat/nayta/teemat_erilaisuus

<http://www.maailmankoulu.fi/node/12>

<http://www.mll.fi/>

<http://www.munvuoro.fi/>

<http://www.opioppimaan.fi/opioppimaan/esteettomyys>

<http://www.papunet.net/>

<http://www.sosiaaliportti.fi/>

<http://tyokalupakki.net/pages/index.htm>

<http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/>

<http://www.yhdenvertaisuus.fi/>